

Norges miljø- og
biovitenskapelige
universitet

Masteroppgave 2016 30 stp
Institutt for naturforvaltning (INA)

Norske naturfotografers arbeidsmetoder og oppfatninger om "det ville"

Et kvalitativt studie

Norwegian wildlife photographers' field methods
and their perceptions of "the wild"
A qualitative study

Kristine Skjæggestad Bergseng og
Mari Frydenlund Grimstad
Naturforvaltning

Norske naturfotografers arbeidsmetoder og oppfatninger om ”det ville”

Et kvalitativt studie

Norwegian wildlife photographers’ field methods and their perceptions of ”the wild”

A qualitative study

Foto 1: Nysgjerrig rødrev av Baard Næss

Forord

Denne oppgaven markerer avslutningen på vår mastergrad i naturforvaltning ved Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU)

Arbeidet med masteroppgaven har vært lærerik, interessant, morsom, og til tider utfordrende. Vi ønsker å understreke nytten av å samarbeide, og dette har for oss vært en stor styrke i denne prosessen fordi vi har fordelt og strukturert arbeidet på en rettferdig måte. I tillegg har vi begge motivert, engasjert, og støttet hverandre hele veien. Vi er stolte av resultatet vi presenterer og vi håper det kan inspirere til videre forskning innen fagfeltet.

Vi vil først og fremst takke vår veileder ved Norsk institutt for naturforskning (NINA), seniorforsker Olve Krange for konstruktive tilbakemeldinger og hyggelige samtaler. Videre rettes en takk til seniorforsker Ketil Skogen, som er prosjektleder for *Forvaltningsteknologi: Ville dyr i et teknologisk samfunn* som gjorde det mulig for oss å bli en del av prosjektet. Vi vil også takke Ole Gunnar Støen som var villig til å stille som veileder på INA. En takk til Mari Fenn Kristiansen for korrekturlesning. Takk til de naturfotografene som stilte til intervju, det var givende og inspirerende å få et innblikk i deres lidenskap og hverdag.

Til slutt vil vi takke våre kjære, som har holdt ut med oss i denne perioden.

Ås, 13 mai 2016

Kristine Skjæggestad Bergseng

Mari Frydenlund Grimstad

Sammendrag

Den digitaliserte utviklingen har ført til en økning i antall naturfotografer i Norge, og konkurransen i miljøet om å ta de mest spektakulære bildene er hard. Dette har ført til at ulike metoder har blitt utviklet for å effektivt kunne ta gode bilder og ”fange” ville dyr på kamera, og det er disse metodene vi refererer til som manipulering i felt. Det er få konkrete regler for hvilke metoder naturfotografene kan bruke og hvordan de skal utføre dem. Dette har skapt debatter i naturfotomiljøet fordi mange er skeptiske til om naturfotografer oppfører seg etisk forsvarlig i naturen. Mange har et inntrykk av at det er ”fritt frem” for naturfotografene å gripe inn i naturen slik de ønsker og synes flere av metodene de bruker er uetiske. Det er derfor et behov for å studere hvordan naturfotografer faktisk arbeider når de fotograferer og hvilke meninger de selv har om de metodene som benyttes. Denne studien undersøker hva et utvalg naturfotografer mener om manipulering i felt, og om de mener manipulering i felt endrer deres forestillinger om ”det ville”. For å få en mer nyansert forståelse av meningene og se om det er noen forskjeller mellom ulike naturfotografer, valgte vi å intervjuer både ivrige amatører og profesjonelle. Resultatene viser at alle naturfotografene har en sterk naturinteresse og er naturvernere, og jobber etter flere normer og etiske retningslinjer som styrer hvordan naturfotografene arbeider. Videre fant vi at de ivrige amatørerne mener at åtefotografering fører til at dyr anses som mindre ville, fordi de blir tilvent og habituert av mennesker. Dette var ikke en oppfatning blant de profesjonelle, da de mente at dyr som kommer av fri vilje fortsatt er like ville som før. Vi har også observert at det eksisterer doble standarder, altså ulike normer for de ulike gruppene, forbundet med enkelte av aktivitetene og metodene. Dette kan gjøre det uklart å skille hva som er rett og galt praksis. Ut i fra våre funn kan vi konkludere med at det ikke er ”fritt frem” for naturfotografene å ”tukle med naturen” fordi de følger uskrevne og nedskrevne normene og etiske retningslinjene innad i naturfotomiljøet. Det kommer tydelig frem at det er viktig å følge disse for å ikke skade naturen eller miste status og anerkjennelse. På bakgrunn av de doble standardene ser vi et behov for et klarere regelverk med nedskrevne regler innen fagfeltet, da naturfotografering og manipulering i felt åpenbart skaper debatt.

Abstract

The development of digital technology has led to an increase in wildlife photographers in Norway, resulting in a high level of competition between photographers to take spectacular photos. The newfound increase in wildlife photographers has pushed the development of alternative methods to capture wildlife on camera. We refer to these methods as field manipulation, and we define field manipulation as all the measures and techniques wildlife photographers use in field before a picture is taken. There are few specific rules outlining the methods they use and how to conduct them, which has resulted in debates regarding field manipulation and proper ethical practices amongst the wildlife photography community. Many in this community are worried about the ethical aspect of the practices and many believe that they are allowed to intervene with nature “as they please”. Therefore, it is important to study the various methods used by wildlife photographers and the impact they have on their surroundings. This study examines the wildlife photographers’ opinions on *field manipulation* through the opinions of prominent photographers within the field, and if field manipulation affects their perception of the wild. We chose to interview both semiprofessional amateurs and professional photographers in order to obtain a more nuanced understanding of the situation. Furthermore, we wanted to see if opinions varied between the groups of photographers. The results of our study indicate that the majority of wildlife photographers have a strong interest in nature and are conservationists. All of them followed norms and ethical guidelines which affect how they conduct their methods. Interestingly there was a difference in opinions between the professional and semi-professional photographers in regards to the use of baiting methods. We observed some double standards, different norms for different groups, regarding some of the activities and methods. The double standards can make it harder to separate between right and wrong practice. We also found that many of the semiprofessional amateurs believed that these methods make wild animals appear less wild, as they have become accustomed and habituated to the presence of humans. Inversely, this was not the opinion amongst the professional photographers. They argued that the animals are still wild as long as they come to the bait of their own volition. Based on the observation of double standards, our findings indicate that there is a need for standardized guidelines and clear rules within the profession, as many are debating wildlife photography and field manipulation.

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	1
1.1 Problemstilling	4
2. Teori og begrepsavklaring.....	5
2.1 Naturfotografiet	5
2.2 Bildemanipulering.....	5
2.3 Manipulering i felt.....	6
2.4 Etikk	6
2.5 Teorien om Serious leisure	7
2.6 Conservation photography	8
2.7 Forestillingene om ”det ville”	9
3. Metode og forarbeid	11
3.1 Valg av metode	11
3.2 Forarbeid og utarbeidelse av intervjuguide	11
3.3 Utvelgelse av informanter	11
3.4 Individuelle semistrukturerte dybdeintervju	12
3.5 Analyse av intervjudata.....	13
4. Resultater og tolkning	14
4.1 Naturfotografene; kjennetegn, motivasjon og praksis	14
4.1.1 Manipulering i felt	18
4.2 Etikk	26
4.2.1 Manipulering i felt - etisk forsvarlighet	33
4.3 Forestillingene om ”det ville”	40
4.3.1 Grensen for hva som er vilt.....	40
4.3.2 ”Det villes” status og verdi	45
5. Oppsummering og konklusjon	48
5.1 Naturfotografene.....	48
5.1.1 Hva motiverer naturfotografene til å fotografere?	48
5.2. Etikk	49
5.2.1 Hva styrer naturfotografenes fremgangsmåter når de manipulerer i felt?	49
5.3 ”Det ville”	50
5.3.1 Hva anser naturfotografene som vilt, og endrer manipulering i felt deres forestillinger om ”det ville”?	50
5.4 Anbefalinger og videre forskning	50
6. Referanser	52

1. Innledning

Oppgavens overordnede tema er manipulering i felt i forbindelse med naturfotografering, og ble utviklet i samråd med seniorforsker Olve Krange og seniorforsker Ketil Skogen under et møte på Norsk institutt for naturforskning (NINA) ved forskningsparken i Oslo. Oppgaven er et delprosjekt under NINAs forskningsprosjekt *Forvaltningsteknologi: Ville dyr i et teknologisk samfunn*. Her satt vi sammen og diskuterte forståelsen av ”det ville” og hvordan naturfotografer jobber i grenseland mellom det ville og kulturelle. Vi fattet begge fort en interesse for temaet, og bestemte oss for å skrive om dette. Etter at det overordnede temaet ble bestemt begynte vi å undersøke naturfotografiets historie, tidligere forskning, holdninger og meninger som fantes om dette på fagfeltet

Naturen har alltid vært en kilde til inspirasjon, og har i flere tusener av år blitt avbildet i ulike former for kunst som hulemalerier, malerier og fotografier (Hermansen 2016a; Hermansen 2016b). På midten av 1800 tallet vokste nasjonalromantikken frem i Europa, og kunsten skulle gjenspeile nasjonal identitet (Gundersen 2011; Stangeland 2005). I Norge ble naturen trukket frem som et symbol på nasjonal identitet, noe som også ga seg uttrykk i kunsten. Naturen i Norge ble fremstilt som vakker, vill og ekte med fokus på dype daler og høye fjell, og ga befolkningen et inntrykk av hvordan landet så ut (Gundersen 2011; Kaltenborn & Vorkinn 1993; Stangeland 2005). For mange kunstnere skulle maleriene være naturtro og gjenspeile virkeligheten, og dette ble spesielt viktig for kunstneren Johan Christian Dahl (1788-1857) (Kaltenborn & Vorkinn 1993; Stangeland 2005). Han var den første norske kunstneren som både var inspirert av naturen og interessert i å studere den (Haverkamp 2015; Stangeland 2005). I 1839, på omtrent samme tid som Dahl malte naturen slik han så den, ble fotografering introdusert til Norge. Fotoapparatet ga fotografene mulighet til å dokumentere det de så og det ble, som i kunsten, fokus på at bildene skulle være naturtro (Gundersen 2011)

Mange av de norske fotografene var inspirert av den nasjonalromantiske stilen og tok ofte landskapsbilder som representerte norsk natur, men inkluderte også mennesker i bildene (Gundersen 2011; Hermansen 2016b). En av de første og viktigste fotografene i Norge, Knut Knudsen (1832-1915) var på samme måte som kunstnerne inspirert av naturen og den naturromantiske stilen, og reiste rundt på Vestlandet for å ta landskapsbilder (Gundersen 2011). Robert Collett (1842-1913) blir ansett som den første naturfotografen i Norge fordi han var

lidenskapelig opptatt av å ta bilder av natur og dyr, spesielt fugler (Hermansen 2016a). Tidlig på 1900-tallet var naturfotografering blitt et lite fagfelt med få fotografer, men de få som var utmerket seg. Menneskene fikk en mer tilbaketrukket rolle i fotografiene og ble ofte ekskludert fra dem, slik at den ville naturen kom i fokus (Gundersen 2011). Siden dette har fagfeltet utviklet seg og fra begynnelsen av 1970-tallet har naturfotografering blitt stadig mer populært. Fra 1966-1974 hadde naturfotograf Sverre M. Fjeldstad fjernsynsprogrammet *Naturmagasinet* på NRK som inspirerte mange til å tilbringe mer tid i naturen og begynne med naturfotografering (Berntsen 2010; Hermansen 2016a). Dette førte til at flere fikk en interesse for naturfotografering og konkurransen økte mellom de som forsøkte å livnære seg på bildesalg. På grunn av den harde konkurransen i naturfotomiljøet forekom det flere tilfeller av juks og uærlige bilder (Hermansen 2016a; Hermansen 2016b). Foreningen Norske Naturfotografer (NN) ble derfor stiftet i 1976 for å imøtekomme behovet for et rammeverk innen naturfotografering, og satte vilkår, regler og retningslinjer for praksisen (Hermansen 2016b). På 1990-tallet kom de første digitalkameraene, og den digitale utviklingen gjorde det enklere å ta gode bilder (Ahlsen 2015; Andresen 2015). I dag er fotografering blitt en dagligdags affære, og noe de fleste kan gjøre hvis de har tilgang på et kamera eller mobiltelefon (Hermansen 2016a). Antall naturfotografer har økt betraktelig og mange har fotografering som en fritidsaktivitet (Hermansen 2016a). Mennesker bruker naturen i fritidssammenheng mer enn noen gang, og dette kombinert med billigere og lettere tilgjengelig fotoutstyr har mest sannsynlig vært en årsak til denne økning (Kaltenborn & Vorkinn 1993, s 6). Dette innebærer at flere bruker naturen og ferdes der, samt enda hardere konkurranse om å ta de beste og mest spektakulære bildene. Mange bruker derfor ulike metoder for å effektivisere prosessen med å få det til. Å bruke ulike metoder for å tilrettelegge og fremprovosere situasjoner har vært vanlig praksis innen naturfotografering, og det er dette vi henviser til som manipulering i felt (Brower 2011; Cosgrove 2014).

Hva de ulike metodene er og hvordan de utføres er det lite vitenskapelig litteratur om. Vitenskapelig litteratur om naturfotografering finner vi hovedsakelig i bransjelitteratur, kunstbøker, fothåndbøker og tekniske bøker om fotografering (Ricklund 2003). Ricklund (2003) sitt studie om *Forestillinger om naturfotografi* diskuterer bildemanipulering og hva et utvalg naturfotografer mener bildene deres representerer, og betydningen av at bildene skal gjenspeile ekthet. Dette er til en viss grad overførbart og gjeldene for vårt studie men skiller seg fra oss ved at Ricklunds forskning omhandler bildemanipulering. Vi fant derimot mange uformelle kilder som tok for seg manipulering i felt, og metodene naturfotografer bruker.

Hvordan naturfotografer jobber og hvilke metoder de bruker engasjerer mange innad i naturfotomiljøet, og skaper omfattende debatter på fotoforum og bloggposter (Foto.no 2010a; Foto.no 2010b; Foto.no 2011; Halvorsen 2015; Landsem 2012; Madsen 2009; Pedersen 2009; Pedersen 2010; Sylte & Sylte 2011). Dette er fordi mange er av den oppfatning at naturfotografer griper inn og ”tukler med naturen”, og er derfor skeptiske til hvordan dyrene blir påvirket av metodene (Foto.no 2010a; Foto.no 2010b; Foto.no 2011). Det er ingen krav til at naturfotografene skal opplyse om hvilke grep de har gjort under opptakssituasjonen for å ”fange” dyret på bildet. Dette gjør at det ikke alltid er klart for andre hvordan naturfotografene har gått frem, og dette skapte debatt.

Fotografering på åte, heretter også kalt åtefotografering er spesielt omdiskutert i naturfotomiljøet, og i 2009 publiserte Dagbladet en artikkel om en turgåer som fant et titalls døde rådyr i skogen. Det viste seg at rådyrene var lagt ut av en naturfotograf som ønsket å lokke til seg rovvilt (Andersen 2009). Denne saken førte til debatt om etikken rundt åtefotografering på nettsidene til Foto.no (Foto.no 2009). Her er det et eget forum hvor naturfotografer kan diskutere, og her finnes det mange diskusjoner om blant annet utlegging av åte. Det diskuteres om naturfotografer som legger ut åte ikke drive med naturfoto, men snarere fotografering av dyr på lik linje som dyr i dyreparker (Sylte & Sylte 2011). Enkelte uttrykker at åtefotografering grenser mot kontrollerte forhold, og foreslår at man bør opplyse hvordan disse bildene er tatt. Andre omtaler åtefotografering som juks fordi det skaper og fremprovoserer spesielle situasjoner hvor dyrene ikke opptrer naturlig, og noen er bekymret for at de skal miste sine naturlige instinkter eller villhet (Løberg 2011; Madsen 2009). I tillegg er noen bekymret for at dyr som lokkes til åtet blir habituert og endrer atferd, og åteplassene i Finland blir ofte diskutert i den forbindelse (Landsem 2012). Andre sammenligner manipulering i felt med bildemanipulasjon og anser det som juks (Landsem 2012). En kommentar til de negative debattene og utsagnene var at det er viktigere å fokusere på miljøengasjement heller enn å fokusere på hvorvidt det er etisk riktig å fotografer på åte eller ikke (Foto.no 2008).

På bakgrunn av manglende vitenskapelig litteratur og de omfattende debattene som foregår på internett er det et behov for å studere hvordan naturfotografer faktisk arbeider, altså manipulerer i felt, og hvilke meninger de selv har om de metodene som benyttes.

1.1 Problemstilling

Formålet med denne oppgaven er å undersøke hva et utvalg naturfotografer, både ivrige amatører og profesjonelle mener om manipulering i felt. Dette vil vi undersøke fordi naturfotografer har naturen som arbeidsplass, og det er derfor viktig å finne ut hvordan de utfører sitt arbeid. På bakgrunn av de debatter og diskusjoner som foregår i naturfotomiljøet om hvordan naturfotografer manipulerer i felt, er det interessant å se hva naturfotografene selv mener om dette. I disse diskusjonene og debattene settes det ofte spørsmålsteget ved dyrenes villhet og om å manipulere i felt påvirker deres naturlige instinkter. Derfor vil vi i tillegg undersøke om naturfotografene mener naturfoto som er tatt ved bruk av manipulering i felt endrer forestillingene om "det ville". Vi ønsket å intervjuer både ivrige amatører og profesjonelle naturfotografer for å få et nyansert bilde, og undersøke om det er noen tydelige skiller mellom disse gruppene i hvordan de arbeider og opptrer i naturen.

Vi ønsker å besvare problemstillingen ved hjelp av noen spesifikke spørsmål

- Hva motiverer naturfotografene?
- Hva anser de som manipulering i felt, og hvilke metoder er utbredt blant naturfotografene?
- Hva styrer naturfotografenes fremgangsmåter når de manipulerer i felt?
- Hva anser naturfotografene som vilt, og endrer manipulering i felt deres forestillinger om "det ville"?

Dette er et kvalitativt studie som undersøker norske naturfotografers meninger om manipulering i felt og forestillingene deres om "det ville". Vi har ikke til hensikt å argumentere verken for eller i mot deres meninger, men heller legge dem frem og se på dem i en større sammenheng.

2. Teori og begrepsavklaring

Før vi presenterer og diskuterer empirien er det viktig å avklare hvordan ulike begreper og teorier benyttes i sammenheng med naturfotografering. Begrep som naturfotografiet, bildemanipulering, manipulering i felt og etikk blir gjennomgående brukt i empirien, og er derfor viktig å definere. I tillegg brukes ulike teorier som serious leisure og conservation photography for å se resultatene i en større sammenheng. Til slutt forklares forestillingene om ”det ville”.

2.1 Naturfotografiet

Det klassiske naturfotografiet har som hovedbudskap å vise det vakre, og normen i naturfotomiljøet er at bildene bør være dokumentarisk og naturtro (Dybvik 2015; Fotomagasinet Kontrast 2014; Ricklund 2003). At bilde skal være dokumentarisk og naturtro betyr at det skal gjenspeile virkeligheten i slik den var i opptakssituasjonen (Fotojakta 2015; Natur&Foto 2016). Dette gjelder spesielt om bildene skal brukes i konkurranser, noe som kommer til uttrykk i reglene til Nordens største naturfotokonkurranse; Nordic Nature Photo Contest hvor bildene skal ”gjengis mest mulig naturtro, slik det var under opptaket” (Natur&Foto 2016). Det er derimot ikke sagt at naturfoto ikke kan ha kunstneriske uttrykk, og etterbehandling er god tatt dersom det opplyses om det på forhånd og endringene ikke er for store (Natur&Foto 2016). Det finnes flere former for naturfotografering som kan tas etter andre kriterier enn de som gjelder for klassisk naturfoto, som for eksempel bilder som viser klimatrusler (Østlandets Blad 2014).

2.2 Bildemanipulering

Etterbehandling av bilder, her kalt bildemanipulering innen naturfoto beskrives som bilder hvor naturelementer er fjernet eller lagt til, og farger og kontraster er endret i større grad (Natur&Foto 2016). Bildemanipulering omtales ofte i forbindelse med naturfotokonkurranser, hvor det er anbefalingene og regler for hva som er tillatt av etterbehandling. Nordic Nature Photo Contest har fokus på at bildene skal være dokumentariske og naturtro og tillater ikke at deltakerne stiller med manipulererte bilder (Natur&Foto 2016). Det kommer av at bildemanipulering bryter med normen om at bildene skal være dokumentariske fordi de ikke lenger forteller sannheten (Wik 2010). Fotografene kan bli bedt om å oppgi RAW-filen, altså originalfilen for å vise at de ikke har manipulert bildene sine (Natur&Foto 2016). Å delta med

bilder av tamme dyr eller dyr i fangenskap tillates heller ikke, fordi bildene er tatt under kontrollerte forhold og representerer derfor ikke vill natur (Natur&Foto 2016).

2.3 Manipulering i felt

Manipulering i felt har vi definert som de metoder og teknikker naturfotografer bruker i felt før bildet blir tatt, altså i opptakssituasjonen, og dermed den tilretteleggingen og de grep som gjøres for å påvirke dyrs atferd for å ta gode bilder. Begrepet ”manipulering i felt” er utviklet i samråd med Olve Krangle og Ketil Skogen ved NINA og er ikke et kjent faglig uttrykk. Derfor tar vi høyde for at dette ikke nødvendigvis er den definisjonen naturfotografene selv bruker om det arbeidet de gjør i felt.

2.4 Etikk

Etikk har på grunnlag av empirien vist seg å være en stor del av denne masteroppgaven, og ord som etiske retningslinjer, normer og regler blir gjennomgående nevnt. Derfor er det relevant å definere disse begrepene i sammenheng med naturfotografering.

Ordet etikk betyr blant annet skikk eller holdning, og handler om holdninger og meninger om hva som er rett og galt (Eide & Aadland 2008). Mange yrkesgrupper, her naturfotomiljøet, har sine egne sett med etiske normer, som kan være både skrevne og uskrevne mønstre og forventninger om hvordan man bør tenke og handle (Kristiansen 2005; Tjora 2015). Retningslinjer faller inn under normer og disse er ofte nedskrevne. Etiske retningslinjer sier noe om hva som er etisk forsvarlig, og brudd på disse kan føre til sanksjoner i form av utestengning fra miljøet. Regler er formelt nedskrevne normer som det er pålagt å følge, og sanksjonene for å bryte regler er ofte strengere enn for uskrevne normer og etiske retningslinjer (Tjora 2015). Reglene i naturfotomiljøet finnes hovedsakelig i forbindelse med naturfotokonkurranser og deltakerne er pålagt å følge dem. Mange av reglene handler om hvordan naturfotografene får etterbehandle bildene sine om de stiller i naturfotokonkurranser, og dersom disse ikke følges vil det komme sanksjoner i form av at deltakeren diskvalifiseres og i verste fall utestenges (Natur&Foto 2016; Villmarksliv 2015). De samme sanksjonene gjelder for stille med bilder av tamme dyr (Natur&Foto 2010). Reglene er til for å sikre at naturfotoet er naturtro, da naturfotografering handler om å dokumentere den ville naturen og dyrelivet (Natur&Foto 2016; Villmarksliv 2015). De fleste fotoforeninger, som for eksempel Norske Naturfotografer (2014), Biofoto (2007), Naturfotografene GLT (2015) har et sett med vedtekter og etiske retningslinjer

som medlemmene må følge. Felles for de fleste foreningene er at vedtektene har en overordnet etikk om at hensynet til naturen skal komme i første rekke, og at forstyrrelser eller inngrep i naturen ikke aksepteres. Foreningene har også fokus på at naturfotografiets dokumentariske verdi skal ivaretas, og at naturfotografene derfor må være forsiktig med å etterbehandle bilder.

2.5 Teorien om Serious leisure

Teorien om serious leisure er utviklet av sosiologen Robert Stebbins på 1980-tallet, og brukes her til å identifisere tre grupper naturfotografer; amatører, ivrige amatører, og profesjonelle (Stebbins 1997). Dette er en teori som handler om å kategorisere grupper innad en aktivitet etter grad av profesjonalitet (Loga 2010; Stebbins 2009). Stebbins mente det er en forskjell på de som utfører en aktivitet kun som en fritidsaktivitet (casual leisure) for rekreasjon, og de som er dedikerte og gjør det som en mer seriøs fritidsaktivitet (serious leisure) (Cox & Blake 2011; Dale 2014; Loga 2010). Det å ha en seriøs fritidsaktivitet innebærer at det finnes en gruppe profesjonelle som de ivrige amatørerne strekker seg etter (Cox & Blake 2011). Uten en gruppe som er profesjonelle og som har aktiviteten som et yrke, vil ikke gruppen av ivrige amatører eksistert (Cox & Blake 2011). Å ha en seriøst fritidsaktivitet kan i noen tilfeller føre til at de innhenter seg nok kunnskap og erfaring til at etter hvert kan kategoriseres som profesjonelle (Cox & Blake 2011). Naturfotografering er en aktivitet som utføres av mange, og man kan plassere naturfotografene i de ulike gruppene basert på deres grad av profesjonalitet.

Casual leisure defineres som "immediately intrinsic rewarding, relatively short-lived pleasurable activity requiring little or no special training to enjoy it. It is fundamentally hedonic; it is engaged in for the significant level of pure enjoyment, or pleasure, found there" (Stebbins 1997 s. 8; Stebbins 2009 s. 622). Oversatt i sammenheng med naturfotografering betyr dette at man har en interesse for natur og foto, og får en umiddelbar, men kortvarig glede av å fotografere. Fotografering er en rekreasjonsaktivitet og amatørerne finner en ren glede og nytelse i selve aktiviteten, og trenger ikke mye kunnskap på forhånd. Serious leisure defineres som "the systematic pursuit of an amateur, hobbyist, or volunteer core activity that participants find so substantial and interesting that, in the typical case, they launch themselves on a (leisure) career centered on acquiring and expressing a combination of its special skills, knowledge, and experience"(Stebbins 1992 s. 3; Stebbins 2009 s. 622). Oversatt i sammenheng med naturfotografering betyr dette at ivrige amatører har en sterk interesse for fritidsaktiviteten som

krever mer tid og systematisk kunnskap, talent og erfaring enn amatørerne (Loga 2010). De streber etter å bli like gode som de profesjonelle og har mange av de samme kvalitetene som dem (Cox & Blake 2011). Forskjellen mellom å være ivrig amatør og profesjonell er hovedsakelig inntekt og prestasjonsnivå (Cox & Blake 2011; Jones & Symon 2001; Loga 2010). Dette innebærer at de profesjonelle har naturfotografering som et yrke, får en inntekt av å være fotograf men er også avhengig av å prestere godt. De holder også ofte workshops, foredrag, og arrangerer fototurer og kurs hvor de lærer opp amatører og ivrige amatører (Cox & Blake 2011). De ivrige amatørerne har ofte et annet yrke ved siden av naturfotograferingen, men bruker mye tid, penger og energi på denne fritidsaktiviteten. De kan også tjene penger ved blant annet bildesalg, men forskjellen fra de profesjonelle er at de ivrige ikke tjener nok til å leve av det. Profesjonelle påvirker hvordan andre naturfotografer jobber, og de ivrige amatørerne benytter seg av mange av de samme arbeidsmetodene og teknikkene som profesjonelle. Denne teorien gjør seg gjeldene i vårt studie da vi valgte å intervjuer både profesjonelle fotografer og ivrige amatører.

2.6 Conservation photography

Conservation photography kombinerer naturfotografering med dokumentarfotografering, og kan brukes som et middel for å påvirke mennesker til å ivareta og beskytte naturen gjennom vern (Mittermeier 2005). Dokumentarfotografering innebærer at man dokumenterer faktiske hendelser og beviselig fakta som betyr det at bildene skal være naturtro (Store norske leksikon 2009). Miljø- og naturvernorganisasjoner har siden 1970-tallet aktivt brukt naturfoto for å fremme sine saker på grunn av bildets ”visuelle kraft som meningsbærende medium”, og brukt dem for å dokumentere miljøødeleggelser, økologiske prosesser og mer varige menneskeskapte endringer (Gundersen 2011 s. 21; Mittermeier 2005). Naturvern betyr å ivareta naturens biologiske mangfold og hindre ødeleggelse fra menneskelige inngrep (Tjernshaugen et al. 2015). I tillegg innebærer conservation photography mer arbeid for fotografen enn kun å ta selve bildet som blir brukt. Det kreves ofte dedikasjon, talent og kunnskap for å drive med dette, og arbeidet for fotografen er ikke over etter bildet er tatt (Osborne 2011). Fotografer som ønsker å formidle et vernebudskap gjennom bildene sine må aktivt og bevisst¹ jobbe med å dele bilder i for eksempel sosiale medier som potensielt kan påvirke til vern (Mittermeier 2005).

¹ I denne oppgaven brukes ordet *bevisst* om en gjennomtenkt handling.

2.7 Forestillingene om ”det ville”

Naturfotografering er en aktivitet som i stor grad retter oppmerksomheten mot ville dyr (Ricklund 2003; The art career project 2012). Forestillingene om ”det ville”, med fokus på rovdyr og rovvilt² er derfor en viktig del av denne masteroppgaven. Forestillingene om ”det ville” handler om hvordan natur og dyr oppfattes som urørt og upåvirket av mennesker, har høy status og står i kontrast til det tamme og menneskeskapte (Cronon 1996; O’Rourke 2000; Ratamäki & Peltola 2015). Ville dyr defineres som menneskesky og lever fritt uten menneskelig påvirkning (O’Rourke 2000; Swenson et al. 2010). Det motsatte er tamme dyr som er tilvent og påvirket av mennesker, og som ikke utviser frykt eller aggresjon overfor mennesker (O’Rourke 2000; Wilkins et al. 2014). Ville dyr kan tilvennes til mennesker gjennom habituering, men habituerte dyr er ikke nødvendigvis tamme (O’Rourke 2000). Habituering er en prosess hvor dyr endrer atferd og tilvennes menneskelig aktivitet ved gjentatt eksponering (Miljøverndepartementet 2009-2010). Det er altså snakk om en atferdsendring, og som resultat kan dyrene miste sin naturlige skyhet for mennesker. Forestillingene om ville dyr lever i dag side om side med en forståelse om at de påvirkes og til en viss grad kontrolleres av mennesker (Figari & Skogen 2008; O’Rourke 2000). Eksempler på slik påvirkning og kontroll er overvåkning og merking i forvaltningssammenheng som har til hensikt å holde ville dyr under oppsyn (Figari & Skogen 2008; O’Rourke 2000; Skogen 2012).

I forbindelse med dette har det oppstått spørsmål om hva dette gjør med våre forestillinger om ”det ville” (Skogen 2012). Det har også blitt utført flere studier på hvordan rovdyr, spesielt bjørn, påvirkes av menneskelig aktivitet som utlegging av åte, noe som har ført til flere teorier (Gray et al. 2004; Johansson & Støen 2014; Kojola & Heikkinen 2012). Mange av disse teoriene handler om hvorvidt åte og åteplasser gjør bjørnene mer tilvent og habituerte til mennesker, og om det påvirker og endrer deres atferd i henhold til næringssøk og aktivitet (Kavcic et al. 2015; Kojola & Heikkinen 2012; Miljøverndepartementet 2009-2010). Enkelte studier viser at bjørn som har konstant tilgang på mat i form av åte vil bruke mindre tid på å søke etter mat selv (Miljøverndepartementet 2009-2010). Hva slags videre effekter dette har er usikkert, men erfaringer fra Finland viser at bjørn kan bli mindre menneskesky, oppnå høyere kroppsmasse og bli mer dagaktive enn tidligere (Miljøverndepartementet 2009-2010). Når rovvilt mister sin

² Når vi snakker om rovdyr innebærer dette gaupe (*Lynx lynx*), jerv (*Gulo gulo*), ulv (*Canis lupus*) og bjørn (*Ursus arctos*). Rovvilt inkluderer også kongeørn (*Aquila chrysaetos*) (Fylkesmannen 2012).

skyhet for mennesker kan dette øke sannsynligheten for konflikt med mennesker (Herrero et al. 2005; Kojola & Heikkinen 2012; O'Rourke 2000; Swenson 2000). Et annet studie derimot, viser ingen tegn på at bjørn blir habituert til mennesker ved gjentatt eksponering (Johansson & Støen 2014).

Åteplassene i Finland har vært populære reisemål i mange år, og disse er åteplassene er noe naturfotograf og forsker Juha Suonpää (2000) gjør rede for i sin artikkel *Taming predators through photography*. Her beskriver han hvordan natur og ville dyr kan fremstå som temmet og kontrollert gjennom bilder, og han tar utgangspunkt i åteplassene i Finland. Han sammenligner dem med nøye planlagte teaterforestillinger hvor både tid, penger og energi er lagt ned for å ta de perfekte bildene av rovdyr. Han påpeker at de fotografene som fotograferer der ikke nødvendigvis mener at bildene mister sin autenticitet og ekthet selv om det er tatt ved hjelp av manipulering, som utlegging av åte. For dem er bildets autenticitet og ekthet avhengig av om det er spor etter menneskelig aktivitet i bildet eller ikke. Suonpää viser til at naturfotografene skaper en visuell illusjon av urørt natur, og at områdene er plukket ut fordi de er billedskjønne. Naturfotografene er også nøye med å skjule spor etter åte og annen menneskelig aktivitet for at bildet skal fremstå mest mulig naturtro og autentisk.

3. Metode og forarbeid

Forskningsprosessen har vært preget av fleksibilitet, hvor mye har endret seg underveis i arbeidet, og dette er en vanlig tilnærming i kvalitativ forskning (Thagaard 2013). Utforming av problemstillingen, datainnsamlingen og analysen av intervjudataene har hele veien påvirket hverandre (Thagaard 2013). Empirien fått forrang i vår oppgave og teoriene er valgt på grunnlag av empirien, og ble utviklet underveis i analysen.

3.1 Valg av metode

For å besvare problemstillingen falt valget på kvalitativ metode, da dette er en vanlig og nyttig tilnærming når man vil undersøke meninger innenfor et fagfelt (Thagaard 2013). Dybdeintervju med enkeltpersoner innad et miljø gir god oversikt over variasjonen i meninger (Skogen et al. 2013 s. 40).

3.2 Forarbeid og utarbeidelse av intervjuguide

For å komme i gang med arbeidet måtte vi gjøre en del forarbeid i form av litteraturundersøkelser om naturfotografering. Vitenskapelige artikler om tema viste seg å være begrenset, men det ble funnet relevant uformell informasjon. Vi understreker at vi har benyttet oss av både primære og sekundære datakilder, hvor en del av de sekundære dataene har vært uformelle kilder. De uformelle kildene bestod hovedsakelig a fotoforum, blogger, fotoforeningsnettsider og nyhetsartikler, og disse førte til at vi fikk et overblikk over naturfotografering generelt, samt hvilke meninger som fantes om temaet. Søkeordene naturfotografering, manipulering, åtefotografering, wilderness og etikk, gjerne i ulike kombinasjoner med hverandre ga oss mest informasjon. Det var disse undersøkelsene som la grunnlaget for vår intervjuguide (Vedlegg 3). Etter vi hadde ferdigstilt intervjuguiden startet prosessen med å velge informanter.

3.3 Utvelgelse av informanter

Utvelgelsesprosessen startet med at vår prosjektleder på NINA, seniorforsker Ketil Skogen sendte en liste med informanter som kunne være aktuelle for oppgaven. I tillegg brukte vi internett for å søke etter informanter, og foretok et strategisk utvalg. At vi foretok et strategisk utvalg betyr at vi valgte informanter på grunnlag av visse kriterier; deres grad av profesjonalitet, hva slags type bilder de tok, samt reiseavstand fra oss da vi hadde et begrenset budsjett. Et slikt

strategisk utvalgt av informant er noe som også er gjort i andre undersøkelser og forskningsprosjekt (Skogen 2012). Vi sendte ut en felles mail (Vedlegg 1) som også inkluderte introduksjonsbrev fra NINA (Vedlegg 2), og fikk rask svar fra mange som var interessert i å stille til intervju. Oversikt over informantene som stilte til intervju er presentert i Tabell 1.

Tabell 1: Tabellen viser en oversikt over informantene, og rekkefølgen i tabellen er en annen en den de ble intervjuet i. Dette er gjort for å ivareta deres anonymitet.

Informanter	Profesjonell/Ivrig amatør
Informant 1	Profesjonell
Informant 2	Ivrig amatør
Informant 3	Ivrig amatør
Informant 4	Ivrig amatør
Informant 5	Profesjonell
Informant 6	Ivrig amatør
Informant 7	Profesjonell
Informant 8	Profesjonell
Informant 9	Profesjonell

3.4 Individuelle semistrukturerte dybdeintervju

Ettersom dette er et studie om meninger og oppfatninger falt valget på semistrukturerte dybdeintervju, slik at intervjuene forløp som en samtale mellom oss og informanten (Thagaard 2013). Semistrukturerte intervjuer kjennetegnes av at de har en delvis strukturert tilnærming og er fleksible (Thagaard 2013 s. 98). I forkant av intervjuene hadde vi utarbeidet en detaljert intervjuguide med temaer og spørsmålene ga rom for samtale. På den måten ble samtalen i intervjuene åpen, samtidig som vi hadde gode muligheter til å komme med oppfølgingsspørsmål. Vi ønsket å ha åpne spørsmål slik at informantene kunne svare og fortelle fritt rundt temaene og spørsmålene for å få frem fortellinger, holdninger og meninger. Ved å velge en semistrukturert intervjumetode fikk vi grunnlag for å utdype temaer informantene selv la vekt på og som vi kanskje ikke hadde tenkt på i forkant av intervjuene (Thagaard 2013). Dette har vært en vellykket metode å bruke for å få frem informantenes meninger.

3.5 Gjennomføring av intervjuene

Totalt intervjuet vi ni informanter, og vi gjennomførte intervjuene hjemme hos dem, på kontoret deres eller på kafé. Dybdeintervjuene varte mellom 1 til 3 timer. I begynnelsen av intervjuet presenterte vi oss, forklarte problemstillingen, og spurte om de hadde lest introduksjonsbrevet som lå vedlagt i mailen vi hadde sendt ut ved forespørselen om de ønsket å stille til intervju. Det ble informert om at intervjuene ville bli tatt opp, og vi fikk godkjenning fra samtlige om at det var greit. I tillegg informerte vi om at alle opptak skulle destrueres etter at de var blitt transkribert og vi opplyste om forskningsetikk angående anonymitet og taushetsplikt.

Samtlige av informantene hadde meninger om de fleste temaene, og pratet og fortalte historier uten problemer. Alle var ivrige og engasjerte, og uttrykte at glade for at vi kom og syntes det var bra vi tok opp temaet. Vår oppgave som intervjuere ble å stille oppfølgingsspørsmål, få dem til å presisere uklarheter, samt forsøke å holde samtalen i gang og passe på at ikke de sporet av temaet. Avslutningsvis i intervjuene sørget vi for å undersøke at alle temaene hadde blitt dekket, da vi ikke alltid hadde en bestemt rekkefølge på temaene.

3.5 Analyse av intervjudata

Etterhvert som vi gjennomførte intervjuene startet vi med å transkribere opptakene. Dette ble gjort så fort som mulig etter hvert intervju fordi vi da hadde samtalen frisk i minne, og fordi vi ofte hadde flere dager og uker mellom hvert intervju. For å fordele arbeidet mellom oss på en rettferdig måte transkriberte vi halvparten av intervjuene hver. Transkriberingen ga oss bedre forståelse av informantenes meninger. Etter at intervjuene og transkriberingen var ferdig startet vi med analysen ved å fargekode temaene i intervjuene. Slik fikk vi oversikt over hva de ulike informantene hadde sagt og ment om de ulike temaene. I tillegg lagde vi en tabell samtidig som vi fargekodet, hvor vi plottet inn informantene og temaene og valgte ut sitater fra intervjuene. Tabellen hjalp oss også å se hvilke temaer vi skulle fokusere på i resultatdelen, og disse temaene fordelte vi mellom oss. Resultatene ble skrevet ved å bruke sitater og tolkninger av hva som ble sagt under intervjuene. Resultatene kan ikke si noe om hvor utbredt de ulike meninger er, derfor ble det viktig å ikke generalisere.

Videre vil informantene bli referert til som naturfotografene i teksten, men i sitatene har vi valgt å beholde informantene og nummereringen fra Tabell 1.

4. Resultater og tolkning

4.1 Naturfotografene; kjennetegn, motivasjon og praksis

For å tolke og forstå meningene til naturfotografene er det viktig å vite hva som kjennetegner dem, og i analysen av dataene identifiserte vi fellestrekk og ulikheter mellom dem. Ved hjelp av Stebbins teori om serious leisure kunne vi lettere kategorisere de to gruppene av naturfotografer basert på deres grad av profesjonalitet; ivrige amatører og profesjonelle (Stebbins 1992). Disse gruppene hjelper oss å forstå bedre hvem naturfotografene er, hva som kjennetegner dem og hvordan de jobber. Et felles kjennetegn for alle naturfotografene var at de har to sterke interesser; natur og fotografering. Samtlige hadde en sterk naturinteresse fra ung alder, og startet med naturfotografering for å dokumentere naturen og artene de observerte på grunn av konkurranse i miljøet. Naturinteressen så ut til å være hovedmotivasjonen for at de ble naturfotografer, noe som kan indikere at naturinteresse og fotografering er sterkt knyttet sammen.

”Jeg driver med naturfotografering fordi jeg er veldig opptatt av natur. Jeg drev med ornitologi og så på fugl da jeg var yngre. Jeg fikk en fuglebok til konfirmasjon av en venn av meg, og vi var i et miljø hvor mange så på fugl. Det ble sterk konkurranse i dette miljøet sånn som det er i alle andre miljøer, ikke sant. Så var det sånn at det var viktig å lære seg mest om arter og så etter hvert som en begynte å fylle opp de mest vanlige man hadde sett da, så blir det litt vanskelig å finne nye arter. Og hvis man så en sjelden art, så var det sånn at du måtte jo dokumentere at man hadde sett den, for at en skulle tro det. Og så begynte fotograferingen, og den gangen betydde jo ikke bildene noen ting. Det som betydde noe var jo at du hadde fått tatt bilde av den så folk kunne se at du hadde sett den fuglen. Og sånn begynte min interesse i alle fall”.

(Informant 9, profesjonell)

”Jeg tror selve interessen kommer av fasinasjon av naturen, dyr og fugler. Jeg har vanskelig for å tro at det ikke er koblet sammen”.

(Informant 2, ivrig amatør)

En annen motivasjon for å drive med naturfoto så ut til å være at de ønsket å bidra til naturvern gjennom bildene sine og dele naturopplevelsen med andre. Dette var noe mange jobbet målrettet mot, og samtlige anså seg selv som naturvernere. Slik kan naturfotografenes arbeid knyttes opp mot teorien om conservation photography, fordi den påpeker at bilder kan bidra til naturvern gjennom målrettet og dokumentarisk arbeid (Mittermeier 2005). Lignende uttalelser som i sitatet under fikk vi fra alle naturfotografene.

”Altså jeg er naturverner i utgangspunktet. Jeg ønsker å påvirke og engasjere folk med fine bilder, fakta, og kunnskap om natur”.

(Informant 1, profesjonell)

Naturfotografering gjør det mulig å forevige og dokumentere naturen slik at andre kan ta del i naturopplevelsen, og flere understreket viktigheten av at bildene er dokumentariske og naturtro (Mittermeier 2005). De mente at naturfoto på den måten kan bidra til naturvern og påvirke folk til å ivareta den. Dette eksemplifiseres i sitatene under.

”Tror du naturfoto kan bidra til vern”?

(Intervjuer)

”Ja jeg tror naturfoto kan bidra til vern”.

”Absolutt. Det gjør det”.

”Ja, det kan det absolutt gjøre”.

(Informant 7, 8 og 9, profesjonelle)

”Det kan jo være at vi greier å få til høyere opplysningsnivå, eller kunnskapsnivå og aksept i befolkningen for naturen. Ikke bare rovdyr men alt i naturen. (...) Kanskje det fører til mer kunnskap om verdien av naturen sånn som den er, og at det er et viktig grunnlag for vern; ja det tror jeg bestemt!”.

(informant 2, ivrig amatør)

Flere understreket at holdningene til store rovdyr generelt har vært negative, og påpekte at disse holdningene fortsatt eksisterer i dagens samfunn. Ved å formidle et vernebudskap gjennom bildene sine ønsker de å øke kunnskapsnivået i befolkningen, som kan føre til større aksept for rovdypene. Et par av de profesjonelle mente også at det å arrangerte fototurer til Finland for å

vise frem bjørn, gjør dem mer verdt levende enn døde. Fototurene er ofte lagt til Lassi Rautiainens faste åteplass som grenser mot Russland hvor er det vanlig at naturfotografer får se både bjørn og ulv.

”Ja jeg tror naturfoto kan bidra til vern særlig når det gjelder rovfugl eller rovdyr. Sånn borti Finland, det er mennesker som lever av å vise bjørnene til folk. Da har de dyrene fått større verdi som levende enn døde. (...) Så jeg tror at naturfoto på den måten kan bidra positivt i forhold til naturvernsammenheng”.

(Informant 7, profesjonell)

Flere av naturfotografene nevnte også hvordan de bidro til å bevare sårbare arter gjennom å dele kunnskap og bilder av dem på sosiale medier med jevne mellomrom.

”Tror du naturfotobilder kan bidra til en form for vern?”

(Intervjuer)

”Jeg håper jo... Jeg legger ut mine bilder en gang imellom på Facebook”.

(Informant 3, ivrig amatør)

Sik kan også dette knyttes til conservation photography, hvor å dele bilder er viktig for å formidle et vernebudskap. Før-og etterbilder og bilder av miljøødeleggelser ble også ansett som en effektiv metode som kunne bidra til naturvern. Bilder av fuglefjell som illustrerer nedgangen av sjøfugl er et eksempel på dette, og én presiserte at hendelser i verden har blitt endret på grunn av et bilde. Hvordan de mente naturfoto kan bidra til naturvern eksemplifiseres i sitatene under.

”Det er jo mange ting som er endret ved at det er blitt dokumentert. Hendelser i verden er jo endret på grunn av et bilde. Sånn kan det jo være med naturfoto også. For eksempel, hvis man ser på sjøfugl, måker, terner, og alle disse alkefuglene. De går så kraftig tilbake. 90% av makrellternene i Oslofjorden er borte på 5 år. Og alkefuglene er gått ned 90% på 10 år, ikke sant. Du kan jo hvis man jobber skikkelig, så kan jo de bildene kunne påvirke. Som et fuglefjell fotografert for ti år siden som man tar bilde i dag, så er det tomt. Sånn går det an å bruke bilder som en kontrast, vise hvordan det var før og hvordan det er nå”.

(Informant 8, profesjonell)

”Både at folk ser det vakre, og får et sånt romantisk forhold til det, og at de ser følgene av menneskelig påvirkning, og ønsker å bidra til vern. (...) Om det brukes bilder som viser ødeleggelsene menneskene har gjort, kanskje det kan bidra til vern”.

(Informant 4, ivrig amatør)

Det ble understreket at det ikke er like lett å være naturfotograf i dag, og at de profesjonelle stadig må prestere og ta spektakulære bilder for å holde følge med konkurransen og det høye nivået i naturfotomiljøet.

”Så det å være naturfotograf i dag er ikke lett. Du må finne din egen vei. Og det er jo de spektakulære bildene folk vil ha da. Folk vil ha de spektakulære bildene, og da presses jo folk til å tøyne grenser hele tiden, for å komme mer og mer til de spektakulære bildene”.

(Informant 9, profesjonell)

Én de ivrige amatørerne ga uttrykk for å være inspirert av og strekker seg etter profesjonelle naturfotografer, og anså dem som forbilder. Dette kan være med på å øke nivået i konkurransene fordi de følger i de profesjonelles fotspor.

”Du ser hvordan andre gjør det, og du naturlig prøver å innrette deg etter det de profesjonelle gjør”.

(Informant 6, ivrig amatør)

Av å kategorisere naturfotografene som ivrige amatører og profesjonelle etter Stebbins teori gjorde det lettere å identifisere fellestrekk og forskjeller mellom dem. Vi ser at fellestrekkene ved alle naturfotografene er at de er motivert av naturinteresse og er naturvernere. Dette har ført til at de har begynt med fotografering enten som en seriøs fritidsaktivitet eller yrke. Det som var forskjellen mellom dem var tidsbruk og prestasjonsnivå. Det som kjennetegnet de profesjonelle var at de bruke mesteparten av tiden sin på fotografering, og enkelte fortalte at de hadde over 200 reisedøgn i året. Flere ga uttrykk for at det å leve som naturfotograf i dag er vanskelig fordi konkurransenivået og prestasjonsnivået er høyt. De er derfor avhengige av å ta spektakulære bilder som selger for å konkurrere med de mange andre naturfotografene. I tillegg arrangerte enkelte også fototurer og workshops for amatører og ivrige amatører. Det som

kjennetegnet de ivrige amatørerne var at de tilbragte de mye av fritiden sin på naturfotografering, og enkelte fortalte at de brukte hver ledige helg til å dette. Et par påpekte at de ikke hadde like mye tid til å fotografere som de ønsket fordi de hadde jobb ved siden av. Én ble inspirert av profesjonelle naturfotografer og anså dem som forbilder, og dro på fototurer med dem både i Norge og i utlandet. Derimot avviker gruppene noe fra teorien, da for eksempel en av de profesjonelle hadde et annet yrke ved siden av. Heller ikke alle de ivrige amatørerne så opp til og eller strakk seg etter de profesjonelle, da noen var skeptiske til hvordan enkelte profesjonelle naturfotografer jobber i felt.

For å formidle et vernebudskap er det viktig at bildene er dokumentariske og naturtro, da de blant annet ønsket å påvirke til naturvern ved å vise miljøødeleggelser og sårbare arter. Om bildene ikke er naturtro forteller de heller ikke sannheten, og publikum får et feilaktig inntrykk. Å fokusere på naturvern og miljøtrusler står sterkt hos de fleste naturfotografene, og kan også se ut til å være en norm i naturfotomiljøet. Dette kommer også til uttrykk i en artikkel i Østlandets Blad (2014) hvor Pål Hermansen, som er sekretær og æresmedlem i Norske Naturfotografer oppfordrer naturfotografer til å ha større fokus på å fotografere klimatrusler. Slik kan vi trekke den slutning at conservation photography har blitt en viktig del av fotograferingen for mange naturfotografer.

For å ha muligheten til å fotografere natur og ville dyr har det blitt utviklet mange ulike metoder for å effektivt ta gode bilder, og det er disse metodene vi refererer til som manipulering i felt.

4.1.1 Manipulering i felt

Innledningsvis i intervjuene informerte vi naturfotografene om hvordan vi definerte manipulering i felt. Formålet med å starte med denne definisjonen var å få vite hvilke metoder naturfotografene selv brukte eller hadde hørt om. Her beskrives flere av de vanligste metodene og hvordan de utføres, samt hvilke grupper som bruker dem. Vi tar høyde for at det eksisterer flere metoder som naturfotografene bruker for å manipulere i felt.

Åte

Åte var den første metoden de fleste nevnte i forbindelse med manipulering i felt, og mange uttrykte at denne formen for manipulering i felt vanlig og utbredt i naturfotomiljøet, og har derfor stor plass i denne oppgaven. Åte er en metode hvor man legger ut lokkemat for å tiltrekke seg dyr man vil ta bilde av (Miljøverndepartementet 2009-2010). De fleste tenkte umiddelbart på kjøtt for å lokke til seg rovvilt da åte ble nevnt, og det virket som om dette var en vanlig type åte. For å bruke kjøtt som åte må man følge mattilsynets regler for utlegging av åte. Dette var noe de fleste naturfotografene hadde kjennskap til, og de var klar over at man kan bruke viltkjøtt og ikke husdyrkjøtt som åte uten å melde fra eller søke om tillatelse fra mattilsynet (Mattilsynet 2012).

”I Norge har du mattilsynet som har regler for hva du kan gi dem. Du kan ikke gi dem koteletter eller vanlig husdyr, eller husholdningsmat da. Det må være viltkjøtt. Så det fotografene gjør er å snakke med viltnemda og få ihjelkjørte dyr. Så jeg har rådyr på fryseren, og det er det mange som har”.

(Informant 6, ivrig amatør)

Flere av naturfotografene presiserte at åte også inkluderer andre typer lokkemat, som for eksempel å fôre fugl med frø og legge ut epler til rådyr. De poengterte at slik type åte er vanlig å bruke og påpekte at mange legger ut blant annet fuglefrø uten nødvendigvis å tenke på det som åte. Dette illustrerer at det er stor variasjon i hva som regnes som åte og hva slags type dyr man kan lokke til seg.

”Ved bruk av åte så er det alt fra å mate fugl på fuglebrettet, til å mate bjørner og gauper og sånn”.

(Informant 5, profesjonell)

Gjennom intervjuene fikk vi også greie på andre typer åte, som blant annet kork i fisk, mus på fiskestang og levende åte. Å putte kork i fisk for å få den til å flyte er noe som ofte brukes for å fotografere rovfugl (Smøla naturopplevelser 2013).

”Jeg har hørt om de som har åte som kaster fisk på sjøen og for at fisken ikke skal synke da, så er den proppa full av kork. Og da synker ikke fisken, og så kommer ørna og tar fisken i overflaten, og da får man jo da veldig fine bilder”.

(Informant 4, ivrig amatør)

Denne typen åte er spesielt utbredt innad rovfugl turismen og både profesjonelle og ivrige amatører benytter seg av den for å effektivisere fotograferingen. Å feste en død mus på fiskestang for å lokke til seg ugle ble også nevnt. Vedkommende fortalte at ugler ikke vil ta død mus på bakken og at man derfor må finne en metode for å få musen til å bevege seg på. Å feste musen i enden av snøret på en fiskestang løste dette problemet og er i følge naturfotografen akseptert i naturfotomiljøet.

”Vi brukte fiskesnøret også i enden av fiskesnøret så er det en tynn-tynn sytråd som ryker veldig lett samtidig så bandt vi den musa veldig forsiktig sånn at når den nappet den musa så røyk tråden med en gang. Det var ikke sånn at vi fikk ugla på fiskestanga. Det var en morsomt greie da, syns vi. Det er en greie som er akseptert i naturfotomiljøet”.

(Informant 5, profesjonell)

Levende åte var noe enkelte av de profesjonelle hadde blitt utsatt for i utlandet. Bruk av levende åte er ikke lov i Norge, og de fleste var klar over dette (Dyrevelferdsloven §14 d).

”Jeg satt å fotograferte en sjeldent ørn i fjellene i Spania. Og mens jeg rigga meg til så gjorde spanjolen klar åte, også stakk han. Også så jeg at det ikke var en død due, men åte var en levende due”.

(Informant 7, profesjonell)

Det var også mange av naturfotografene som snakket om faste åteplasser og fototurer i forbindelse med åte. Fototurer er tilrettelagte turer som arrangeres for naturfotografer, og blir stadig mer populært fordi man nesten er garantert å se ville dyr (Suonpää 2000). Mange av naturfotografene dro til Lassi Rautiainen i Finland for å ta bilde av store rovdyr som bjørn og ulv, mens det i Norge var mest vanlig å dra til Dalen Villmarkssenter og Nature-Norway for å ta bilde av rovfugl. Felles for disse stedene er at de har faste åteplasser hvor det regelmessig blir lagt ut åte for å tiltrekke seg dyr, hovedsakelig rovvilt. Den faste åteplassen til Lassi

Rautiainen i Finland var noe mange av naturfotografene snakket mye om. De profesjonelle fortalte at åteplassen hans er valgt ut fordi den gir billedskjønne motiv og teknisk gode bilder. For å lokke til seg bjørn brukes det store dyrekadavre, også kalt hovedåte, samt et tilleggsåte som for eksempel pellets i myra, laks i trærne eller honning på trestammer. Dette sørger for at man får bilder av dyr i ulike posisjoner uten at hovedåte blir synlig. Slik unngår de at beinrester kommer med på bildene og ifølge et par av naturfotografene blir disse motivene mer billedskjønne fordi det ikke er spor etter menneskelig aktivitet.

”Vi har et hovedåte, som er elg, gris eller noe annet, også sitter vi nøyaktig 87 meter unna i et skjul. Det vi bruker er pellets i myra, henge laks opp i noen trær for at vi skal få det i et naturlig habitat. Å ta bilde av en bjørn oppe en griseskrott eller på en råttan elg eller hva annet som ligger der, de bildene blir ikke noe fine”.

(Informant 8, profesjonell)

Flere profesjonelle ga uttrykk for at åte er en akseptert arbeidsmetode i naturfotomiljøet for å effektivt kunne ta gode bilder, og nødvendig for å overleve som naturfotograf. De profesjonelle bruker åte, spesielt kjøtt, i større grad og er generelt mer positive til åtefotografering enn de ivrige amatørerne.

”Jeg lever av å selge feature-artikler; altså artikler hvor jeg forteller hvordan det var å oppleve dette dyret, denne arten og om arten. (...) Mange er opptatt av at det ikke skal fôres, eller at man oppsøker disse hotspottene som det heter. Jeg er litt labil til det fordi jeg for min del, som har kanskje 250-300 reisedøgn i året, jeg oppsøker de stedene i verden det er best å oppsøke fordi der kan jeg få tatt bildene. Jeg lever av å ta bilder så jeg er nødt til å oppsøke disse stedene for å ta bilder”.

(Informant 8, profesjonell)

”Hvis man skal ta bilde av de må man jo lokke dem til seg. Det er ingen profesjonelle naturfotografer i dag som går ut i skogen og bare håper en finner et eller annet, og så kunne leve av det”.

(Informant 9, profesjonell)

Flere av de ivrige amatørerne var skeptiske til åtefotografering fordi de var usikre på hva slags påvirkning åte har på dyrene over lengre tid, spesielt i forbindelse med de faste åteplassene i Finland. De var bekymret for at det kunne føre til at dyrene ble tilvent, habituert og kontrollert, og at dette ville endre deres naturlige atferdsmønster.

”Ja, der er jeg skeptisk. (...) Jeg mener det er uheldig sånn som det gjøres i Finland. (...) Hva hvis de plutselig slutter da, å fôre disse dyrene. Vil de da... har de mistet evnen eller mulighetene for å trene opp ungene sine til å jakte? Gjør de det? Eller drar de dem med til disse fôringsplassene? Jeg tror ikke det har vært noe særlig forsket på det over tid. Så jeg er litt skeptisk til det”.

(informant 3, ivrig amatør)

Likevel aksepterte de at mange profesjonelle naturfotografer tyr til denne metoden fordi de har mest kunnskap om hvordan den skal utføres. Vi fant et tydelig skille mellom de ivrige amatørerne og de profesjonelle da det kom til åte, og de profesjonelle var generelt mer positive til å bruke denne metoden. Metoden er arbeidskrevende, og man må ha kunnskap om både arten man lokker til seg og åtet man legger ut. I tillegg burde man ha erfaring for hvordan man vellykket bruker åte for å få naturtro bilder. Som i Stebbins’ teori har profesjonelle et høyere prestasjonsnivå, som kanskje de ivrige amatørerne mangler og derfor ikke benytter seg av denne metoden i like stor grad som de profesjonelle.

Lyd

Lyd er en metode hvor dyrelýder spilles av for å fremprovosere en reaksjon hos dyrene, og er spesielt brukt i forbindelse med fotografering av fugl. Avspilling av fuglelyder ved hjelp av en mobiltelefon eller lydavspiller kan få fuglene til å reagere på forskjellige måter. De kan for eksempel spille av en lyd slik at fuglen tror det er en av det motsatte kjønn i nærheten, eller en rival som vil ta over territoriet. Ifølge noen av naturfotografene kan bildene ved bruk av denne metoden bli spektakulære. I tillegg var det flere som hadde hørt om å ule som en ulv for å tiltrekke seg ulvevalper, eller etterligne en døende hare for å tiltrekke seg rev.

”De aller fleste bilder av småfugl om våren som publiseres, en flott rødstrupe som synger, så er jo det ikke noe du bare går inn på. Det er jo lyden som har gjort at den kommer”.

(Informant 9, profesjonell)

”Ja, fuglelyder og dyrellyder. Man kan etterligne en hare som dør for å lokke til seg en rev”.

(Informant 5, profesjonell)

Lyd var en metode de fleste hadde hørt om, og den var ifølge naturfotografene generelt akseptert i naturfotomiljøet. Fugl kan være vanskelig å ta bilde av og derfor er lydavspilling en effektiv metode for å lokke dem frem fra busker og kratt. I motsetning til åte er dette en metode som er enkel å bruke ettersom de fleste har en mobiltelefon tilgjengelig som de kan spille av lyd fra. Ettersom lyd er en metode som er generelt akseptert og enkel å gjennomføre, kunne vi ikke se noe tydelig skille mellom ivrige amatører og profesjonelle da det kom til hvem som brukte denne metoden.

Skremming

Med skremming som metode mener vi situasjoner der fotografene skremmer opp dyrene for å skape en fluktreaksjon. Dette kan gjøres for å få spektakulære bilder av for eksempel fugler som letter fra vannet eller dyr i sprang.

”For eksempel så er det jo når du skal ha bilde av en and i flukt. Du har noen ender, sånn som stokkand; den flyr rett opp. Mens dykkendene de løper på vannet for å klare å komme opp. De kan ikke fly rett opp. Det å få en fugl som løper bortover vannet, hvor du ser beina i vannflata, og så er det litt sånn sprut og motlys og sånn. Det er ganske fint å se på som bilder. Men du forstyrrer jo fuglene selvfølgelig”.

(Informant 9, profesjonell)

Skremming som metode var ikke særlig utbredt blant noen av gruppene, og derfor fant vi heller ikke et tydelig skille mellom hvem som brukte denne metoden. De fleste andre metodene krever planlegging og handler stort sett om å skjule seg for dyrene for å unngå å skremme dem, slik at man får tatt bilde i en naturlig setting.

Kamuflasje og skjul

Kamuflasje og skjul er metoder som brukes for å være usynlig i terrenget slik at man gjemmer seg for dyrene. Dette er brukt for å få bilde av dyrene i sitt naturlige habitat, og for å lure dem

til å tro at det ikke er mennesker i nærheten. Flere nevnte også at de var nøye på å skjule lukt og utstyr ved å for eksempel la teltet ligge i myra, og passe på at kamerautstyr var kamuflert slik at det ikke gir refleksjoner.

”Og så bruker vi kamuflasje og skjul. (...) Altså vi bruker kamuflasjetelt, vi gjemmer oss bort. Sånn at vi på en måte er usynlig, sånn at dyrene kan operere naturlig”.

(Informant 1 profesjonell)

”Jeg legger fototeltet i myra i regnet for å få bort lagerlukta. Plastikk lukta. Det er snakk om tilvenning og tilpassing. Det er under manipulasjon det og...”.

(Informant 8, profesjonell)

Enkelte arter, spesielt rovfugler, legger merke til at mennesker kommer og går til skjulet. Derfor kan man i tillegg ha med en ”gåvekker”, for å lure fuglene til å tro at menneskene har forlatt området.

”Når vi sitter i fotoskjul er det viktig at noen følger oss inn i fotoskjulet og noen går tilbake. Sånn at fuglene tror at ingen er der. De sitter å følger med at noen går inn og at noen går ut”.

(Informant 8, profesjonell)

Kamuflasje og skjul var vanlige metoder som de fleste naturfotografene brukte i felt, og det var ingen synlige skiller mellom hvilken gruppe som benyttet seg mest av disse metodene. Det ble nevnt at de også kan brukes i sammenheng med andre metoder, som åte og jaktteknikker.

Jaktteknikker

Én av de ivrige amatørerne nevnte at jaktteknikker er en metode som er vanlig å bruke for å spore opp og komme nærme dyret de vil ta bilde av. De bruker skogen, fotspor, kadavre, ekskrementer og vindretning for å finne dyret de ville fotografere.

”Man kan jo jakte med kameraet på samme måte som man jakter med gevær. (...) Jeg har brukt sånn jakterfaring egentlig, jaktteknikk, for å prøve å forstå dyret og hvordan de beveger seg. Det er å prøve å skjønne hvordan de bruker terrenget og hvor de er på

ulike tider av døgnet. De kommer å skal ha mat, så hvor er maten? (...) Ta hensyn til vindretning og komme lydløst fram til bra oversiktspunkter eller poster som en jeger vil kalle det. (...) Man kan få hjelp av venner til å gjennomføre sånn drev nærmest. Mot en post hvor man står på. (...) Og sitte lenge og prøve å være stille, og gjerne ha god kamuflasje. For det bruker jeg, jeg bruker sånn heldekkende 3D kamuflasje med maske og hansker å sånn. (...) Jeg har sittet opptil 6 timer helt stille”.

(Informant 2, ivrig amatør)

Jaktteknikker kombineres ofte med å sitte å vente i skjul eller med kamuflasje til dyret kommer frem. Den ivrige amatøren forklarte at de må bruke habitatet til dyrene på en slik måte at de kommer nærmere dyret uten at det blir forstyrret i større grad. Vedkommende fortalte at denne metoden hovedsakelig brukes av ivrige amatører og amatører som har jaktinteresser. I tillegg er dette en omfattende metode som krever mye planlegging og tid, og er derfor mindre egnet for profesjonelle fordi den ikke er effektiv nok.

Som vi ser over er det mange ulike metoder som naturfotografene benytter seg av for å manipulere i felt. Metodene har blitt utviklet for å effektivisere fotograferingen, og enkelte metoder var mer utbredt blant naturfotografene enn andre. Vi så en forskjell mellom hvilke grupper som bruker de ulike metodene. Åte var den metoden hvor vi så et klart skille mellom de to gruppene, hvor profesjonelle var den gruppen som oftest benyttet seg av den. De ivrige amatørerne var noe skeptiske til denne metoden, men aksepterte likevel at de profesjonelle benyttet seg av den fordi de anså dem som den gruppen med mest kunnskap og erfaring. Dette tyder på at det eksisterer en dobbeltstandard hvor ulike normer gjelder for ulike grupper. Blant de andre metodene var det ingen veldig klare skiller mellom gruppene. Med unntak av jaktteknikker virket det som om de profesjonelle i større grad benytter seg av de ulike metodene enn de ivrige amatørerne. Det kan komme av at det er et høyt konkurransenivå i naturfotomiljøet, og at manipulering i felt kan bidra til at de tar enda mer spektakulære bilder. Av blogger, forum og intervjuene kommer det frem at manipulering i felt er omdiskutert, og dette gjelder spesielt åte, og flere er skeptiske til hvordan de utføres. Alle naturfotografene vi intervjuet la vekt på at fremgangsmåten skal være etisk forsvarlig, og etikk har derfor vist seg å være en viktig del av deres arbeidsmetoder.

4.2 Etikk

Gjennom empirien har det vist seg at etikken, altså deres holdninger og meninger til hva som er rett og galt, er en viktig del av naturfotograferingen og er styrende for hvordan naturfotografene manipulerer i felt. Uttrykket manipulering i felt skapte reaksjon blant naturfotografene fordi de assosierte ordet *manipulering* med bildemanipulering. Flere av de ivrige amatørerne forstod hva vi mente med definisjonen av manipulering i felt og syntes den var passende. Derimot syntes flere av de profesjonelle at denne definisjonen var upassende fordi de anså manipulering som et negativt ladet ord, og at ord som teknikk og arbeidsmåter passet bedre. Selv om de to gruppene hadde ulik oppfatning av vår definisjon, var det klart uttalt enighet om at manipulering assosieres med bildemanipulering.

”For oss så er mer manipuleringer at; ”okay vi lager et bilde som er sammensatt av elementer som ikke var der”. Hvis du setter sammen et bilde med to forskjellige arter, klipper ut og limer inn og sånn, så er det en manipulering. Da har du manipulert virkeligheten”.

(Informant 1, profesjonell)

Det har vært flere tilfeller i naturfotomiljøet hvor naturfotografer har publisert bilder hvor det i ettertid har kommet frem at de har manipulert dem. Naturfotografene omtalte bildemanipulering som svært uakseptabelt, og flere påpekte at dette også er noe som gjelder i naturfotomiljøet generelt. Bildemanipulering bryter også med reglene til mange naturfotokonkurranser, som for eksempel Nordic Nature Photo Contest. At bildemanipulering var uakseptabelt ga seg uttrykk i historien om Hellesø, som ble nevnt av flertallet. Hellesø er bosatt i Sverige, og ble i 2010 kåret til Årets Naturfotograf av Naturvårdsverket for sine gaupebilder (Ntb 2011). Da det året etter kom frem at gaupebildene var manipulert ved at bilder fra internett var blitt klippet ut og limt inn i naturmotiver han selv hadde tatt, innrømmet han juks og ble fratatt prisen (Ntb 2011).

”Og så hadde vi det siste tilfellet, det var jo i 2011. På en som het Terje Hellesø. Han ble jo skikkelig tatt. Han er jo helt håpløs. Altså, for han klippte jo ut bilder fra internett han, og limte inn i sine egne landskapsbilder. Så var det sånne små gaupehoder, og han hadde de fantasifulle historiene. Og vi var så skeptiske alle mann her og han kom med den ene historien etter den andre. Det kan ikke stemme og alt mulig. Jeg tror det som

felte han var det at han presenterte gaupe med, det var vel, vinterpels på et sommerbilde. At du kunne se det på pelsen at det...og så satte de i gang med undersøkelser, og så fant man de bildene han hadde klipt ut. Han hadde speilvendt de og kanskje gjort litt med farge og sånn. Og han var anerkjent fotograf. Veldig kreativ og veldig sånn inspirerende fotograf, og mange så opp til han”.

(Informant 1, profesjonell)

Konsekvensene av å bli tatt for bildemanipulering uten å opplyse om det kan være svært negative. Det ansees som uetisk og juks, og man kan miste troverdighet og anerkjennelse som naturfotograf (Løberg 2011). Dette kommer også frem av historien om Hellesø og sitatet under illustrerer dette.

”Og så blir man tatt. Og hvis du blir tatt for det er du jo svartelista i det miljøet her for alltid. Alltid! Da kan du bare glemme å komme tilbake som naturfotograf”.

(Informant 9, profesjonell)

Naturfotografene anså bildemanipulering som uetisk fordi det fordreier virkeligheten og bryter med normen om at bildene skal være dokumentariske og naturtro. Det at bildene ikke lenger er dokumentariske og naturtro er heller ikke i tråd med at bildene skal formidle et vernebudskap, slik det forventes i conservation photography. Om man bruker bilder som er manipulererte i naturvernsammenheng kan dette virke mot sin hensikt, da manipulererte bilder ikke forteller sannheten. Et par av naturfotografene nevnte at bildemanipulering gjør at man mister troverdighet til det bildene viser.

Det lot til å være få konsekvenser ved å manipulere i felt, og naturfotografene fortalte at naturfotokonkurranser som regel ikke krever at deltagerne opplyser om bildet er tatt ved bruk av metoder som for eksempel åte. Et par reagerte negativt på at det er akseptert å fysisk endre på naturen ved å manipulere i felt, mens bildemanipulering som ikke påvirker naturen direkte oppfattes som uetisk. De var av den oppfatning at manipulering i felt er et direkte inngripen som fordreier virkeligheten. De mente at manipulering i felt fordreier virkeligheten fordi man fysisk legger til elementer i naturen, som for eksempel åte, og at dette påvirker dyrene til å handle på en bestemt måte. De syntes det var nødvendig med en debatt om manipulering i felt, og at etikken her burde være strengere enn etikken til bildemanipulering. Å oppdage

bildemanipulering er enklere enn å oppdage hvordan det er manipulert i felt, da det er vanskelig å bevise hva som er endret før opptakssituasjonen.

”Det er det som er så komisk. Det å fjerne et eller annet i et bilde etterpå, det er livsfarlig, for da på en måte fordreier du naturen. Men det å gjøre et eller annet i naturen, som faktisk kan skade noen da, det er greit liksom. Det er helt sykt, ikke sant?”

(Informant 9, profesjonell)

Den overordnede etikken til manipulering i felt har gjennomgående vist seg å handle om hvordan man skal oppføre seg som fotograf i naturen og at naturen skal komme i første rekke. Alle naturfotografene uttrykte tydelig at dette stod sentralt hos dem når de fotograferte, og flere fulgte også Norske Naturfotografer sine vedtekter og etiske retningslinjer som lyder som følgende: ”Det er et overordnet prinsipp for foreningen at hensynet til naturen alltid må komme i første rekke. Utilbørlig framferd som er til ulempe eller skade for natur og miljø, kan ikke aksepteres. Man skal vise aktsomhet og respekt for naturen, både når man ferdes der, eller om man ytrer seg skriftlig på egne eller andres nettsteder, privat eller offentlig. Det forventes at man er en ambassadør for naturmangfoldet både privat og i sitt virke” (Norske Naturfotografer 2014). Foreningen oppfordrer også både medlemmer og ikke-medlemmer å rette seg etter dem: ”(...) uansett medlemskap eller ikke bør alle naturfotografer opptre som gode forbilder til etterfølgelse” (Norske Naturfotografer 2015). Det ble nevnt at man kan miste sitt medlemskap i foreningen dersom man bryter med vedtektene. Kunnskap vektlegges også som viktig for hvordan man skal opptre etisk forsvarlig. Dette er knyttet til hovedmotivasjonen deres for å drive med naturfotografering, da naturfotografene ikke ønsker å skade noe i naturen, men heller ønsker å dele naturopplevelsen og bidra til naturvern. De påpekte at man må ha kunnskap om naturen og avstå fra å fotografere dersom det kan føre til skade. Slik har etikken vist seg å være styrende for hvordan naturfotografene manipulerer i felt, og dette kommer til uttrykk i sitatet under.

”Har du som fotograf nok kunnskap om hva konsekvensene av den manipuleringen du igangsetter? Og har du evne til å... har du moralsk ryggrad til å avstå fra gjør ting du skjønner er skadelig?”

(Informant 2, ivrig amatør)

De fleste ivrige amatørerne trodde at profesjonelle opptrer etisk riktig og forsvarlig når de arbeider i felt. Begrunnelsen for dette er at de har den nødvendige kunnskapen og ikke ønsker å skade noe i naturen, fordi den er deres arbeidsplass som de ønsker å ivareta og verne om. Som i Stebbins teori er de forbilder for mange og deres fremgangsmåter blir lagt merke til og kopiert av andre naturfotografer.

”Jeg har vært ute med en del proffe fotografer og sett på dem sånn uten at dem vet at jeg har sett på dem da, og jeg tror dem har en veldig høy moral egentlig. Dem er så glad i naturen da. Det er derfor dem holder på med dette her. At dem har masse sperrer mot sånne ting”.

(Informant 6, ivrig amatør)

”Jeg tror det at i det profesjonelle naturfotomiljøet så opptrer folk med å sette naturen før seg selv, og bildene etter det igjen. At dem er såpass glad i naturen og dyrene at dem ikke ønsker å påvirke i noen grad”.

(Informant 4, ivrig amatør)

Hva de ulike artene tåler av påvirkning og hvordan man skal jobbe er viktig å vite for å unngå å presse seg på eller forstyrre dyrenes naturlige atferdsmønster. Derfor mente naturfotografene at det er viktig å ha kunnskap. Det var enighet om at å presse seg på og forstyrre ikke er noen god måte å oppføre seg på, og det anses som etisk uforsvarlig opptreden. Dette gjenspeiles i Naturmangfoldloven (§15) som pålegger alle som ferdes i naturen til å unngå å påføre skade og lidelse på viltlevende dyr, samt unngå deres reir eller hi.

”Jeg har jo veldig stor respekt for ikke minst det individet jeg tar bilde av. Og da må jeg ikke forstyrre! Hvis det er en mulighet for at jeg forstyrrer på kanskje en fatal måte må jeg bare avstå fra å fotografere. Jeg vil ikke ta sjansen en gang. (...) Hvis jeg forstyrrer så syns jeg på en måte at jeg har tråkket over en grense”.

(Informant 7, profesjonell)

”Mange gjør sikkert mye feil ved å komme for nærme. Legger skjulet for nærme og forstyrrer”.

(Informant 8, profesjonell)

En av de klareste normene og etiske retningslinjene i naturfotomiljøet for hva man ikke bør gjøre er å fotografere på reir. Dette gjenspeiles også i Naturmangfoldloven (§15). Alle naturfotografene var enige om var at reirfoto forstyrrer fuglene og deres atferdsmønster, og ble ansett som etisk uforsvarlig.

”Men for naturfotografer så går det jo på at du aldri skal nærme deg rede hvis de legger egg, altså du skal ikke negativt påvirke dyra på noen som helst måte da”.

(Informant 6, ivrig amatør)

”For eksempel reirfoto for meg er helt utelukket. Uansett hva det er for noe. Jeg syns reirfoto er forkastelig”.

(Informant 7, profesjonell)

Reirfoto ble ansett som etisk uforsvarlig fordi mange fugler er sårbare på reir med egg eller unger, og kan sky redet ved forstyrrelse. I tillegg kan fuglene bruke tid og energi på å forsvare redet dersom de føler seg truet (Price 2008). Hvor sårbare de er varierer fra art til art og hvilken fase de er i. Trane på reir med egg og kongeørn med unger ble trukket frem som to arter man bør holde seg unna.

”Jeg prøver å holde meg unna visse arter som jeg vet er veldig sårbare på reiret. Jeg holder meg unna de. Jeg er ikke veldig opptatt av å fotografere på reir i det hele tatt. Men i noen sammenhenger har jeg gjort det. Men noen arter har jeg ikke lyst til å prøve på. Traner på reir med egg: nei. Kongeørn med små unger: nei. Ikke såne ting. Det er vel litt av den etikken jeg har”.

(Informant 1, profesjonell)

Trane-saken ble ofte trukket frem i forbindelse med reirfoto, og denne saken ble brukt som et eksempel på hvordan man ikke skal opptre som naturfotograf. Vinteren 2015 sendte NRK programmet *Naturfotografene* som handlet om norske naturfotografer (NRK 2015). I en av episodene følger vi den ivrige amatørfotografen Anders Tveit over flere år, og hans store drøm om å oppleve trane med unger. Han ødela flere hekkesesonger for tranene fordi han kom for nær redet og skremte dem vekk. Han var selv klar over at han var årsaken til at hekkingen ble ødelagt, men fortsatte likevel å presse seg på og fikk til slutt oppleve traneunger. Dette var en sak som skapte debatt både i naturfotomiljøet og utad fordi hans opptreden hadde negative

følger for en art som er sårbar for forstyrrelser på reir (Bye & Sandvik 1995). Mange reagerte sterkt på hans opptreden, noe som også ga seg uttrykk i at flere av naturfotografene refererte til denne hendelsen under intervjuene.

”Jeg vet ikke om dere har sett den trane-saken? Det er et veldig godt eksempel på hvordan man ikke skal opptre. Og et godt eksempel på hvordan Norske Naturfotografer som forening tok tak i det, og sendte mail til NRK og ja, ikke ønsket at det skulle være en fremstilling av naturfotografer. For det satte oss jo i et ganske dårlig lys, det ønsker vi jo ikke. For det er jo ikke sånn vi opptrer”.

(Informant 4, ivrig amatør)

De var av den oppfatning at Tveits opptreden ikke representerte naturfotografenes overordnede etikk, og at saken fremstilte dem på en feilaktig måte. De poengterte at man skal sette naturen i første rekke når man fotograferer, noe som ikke var tilfelle her. Tveits personlige ønske i Trane-saken førte til at han opptrådte uetisk som naturfotograf, og jakten på bildene og opplevelsen satte naturen i andre rekke og fikk han til å handle etisk uforsvarlig. Norske Naturfotografer har i ettertid uttalt at de tar sterk avstand fra Tveits opptreden og oppfordrer alle naturfotografer til å oppføre seg som gode forbilder.

”Norske Naturfotografer tar sterk avstand fra måten fotografen har opptrådd på i episoden som ble vist på NRK” (Norske Naturfotografer 2015).

Selv om det i utgangspunktet var klart uttalt enighet om at reirfoto er etisk uforsvarlig, var det i praksis visse unntak. Flere mente at reirfoto kan være etisk forsvarlig dersom det gjøres av noen med kunnskap, og ikke forstyrrer og presser seg på slik Tveit gjorde. Det kommer frem av sitatet under.

”Reirfoto er for noen veldig tabu. Dem blir skikkelig grinete hvis de ser reirbilder. Jeg syns jo reirbilder er greit hvis det er gjort i ordentlige former”.

(Informant 5, profesjonell)

Ettersom profesjonelle er den gruppen som er ansett som mest kunnskapsrik, var det større aksept for at de drev med reirfoto. Flere av de profesjonelle nevnte at de hadde drevet med reirfoto ved enkelte anledninger og så ikke videre noe problem med dette. Begrunnelsen flere av dem ga for å drive med reirfoto var å dokumentere livet til en art fullt ut, fordi det som skjer i reiret er en av de viktigste livshendelsene. Hvis man for eksempel skriver en feature-artikkel om en art er det viktig å få med alle stadiene i artens liv i bilder.

”Så hvis man ønsker å dokumentere en art eller biologien ute i naturen, så kommer man liksom ikke unna akkurat det som skjer i reiret”.

(Informant 1, profesjonell)

De fleste naturfotografene var av den oppfatning at det er etisk forsvarlig dersom man har god nok kunnskap om de ulike artene og vet hvordan man skal opptre på reir, slik at man ikke forstyrrer fuglene. Kunnskap blir også vektlagt i flere foreninger, og Naturfotografene Gjøvik-Land-Toten skriver følgende; ”Fotografering på reir er i utgangspunktet en uønsket aktivitet, skal dette gjøres MÅ du vite hva du driver med” (Naturfotografene GLT 2015). Dette understrekes også av to profesjonelle i sitatene under.

”Det er lurt å ha kjennskap til artene før man begynner med reirfoto. For vi naturfotografer ønsker jo på en måte å trå varsomt. Vi ønsker ikke å skade det vi er glad i”.

(Informant 1, profesjonell)

”Fugl på rede med egg eller unger er... Men det kan se ut som om det er greit om det er tatt av noen som vet hvordan man skal gå frem, og at amatører sjeldent vet dette”.

(Informant 5, profesjonell)

I det siste sitatet over ble en tredje gruppen; amatører (casual leisure) nevnt i forbindelse med reirfoto, og flere av de profesjonelle og ivrige amatørerne mente at denne gruppen absolutt ikke bør drive med reirfoto. Ifølge naturfotografene mangler de kunnskap og optikk slik at de må gå nærmere redet for å ta gode bilder. På den måten kan de ende opp med å forstyrre fuglene, og dermed opptre etisk uforsvarlig. Denne oppfatningen er i tråd med Stebbins teori om at de profesjonelle og ivrige amatørerne har et høyere kunnskapsnivå enn amatører.

”I den grad det er forskjell er det på grunn av uvitenhet da. Rett og slett. At de ikke vet. For eksempel så er det sikkert mange amatører som... hvis de kommer over et reir så går dem så nærme som mulig for å ta de beste bildene. Du har kanskje ikke så stor optikk og du er avhengig av å komme litt nære, og så tenker du ikke over at det er absolutt fy-fy da”.

(Informant 6, ivrig amatør)

”Det som er problemet her er at vanlige folk som blir interessert i natur, de ser jo på tv, og så ”jöss, reirfoto ja. Nå skal jeg finne et hønsehaukreir jeg også, og så skal jammen meg ta et bilde”. De har ikke peiling på hvordan en skal oppføre seg. Selv om de fotografene som har tatt de bildene, veit hva dem skal gjøre for noe, og være forsiktige og bruke alle mulige sanne ting. Så veit ikke en amatør det”.

(Informant 9, profesjonell)

Alle naturfotografene fulgte den overordnede etikken om hva som er rett og galt, men det eksisterte doble standarder for reirfoto. Naturfotografene mente at det er et skille mellom hvilken gruppe som kan drive med reirfoto uten at det oppfattes som etisk uforsvarlig. Det at reirfoto er noe man bør holde seg unna som amatørfotograf, tyder på en forskjell mellom gruppene. Forskjellen her er grunnet i kunnskap, da profesjonelle naturfotografer ble antatt å være de mest kunnskapsrike. Etikken, altså normene og de etiske retningslinjene er styrende for hvordan de handler og utfører de ulike metodene.

4.2.1 Manipulering i felt - etisk forsvarlighet

Utover reglene om utlegging av åte og at man ikke skal skade, plage eller forstyrre viltlevende dyr (Naturmangfoldloven §15), er det få klare regler som gjelder for hvordan man skal gå frem når man manipulerer i felt. Derimot er det noen normer og etiske retningslinjer naturfotografene må forholde seg til, blant annet Norske Naturfotografer sine vedtekter, og enkelte metoder anses som mer etisk forsvarlig enn andre i naturfotomiljøet.

Åte

Åte ble omtalt som en omdiskutert metode i naturfotomiljøet, og også den naturfotografene selv hadde flest ulike meninger om. Naturfotografene hadde fokus på etisk forsvarlighet, og hadde klare meninger om hvilke typer åte som var mer etisk forsvarlig enn andre. Det var hovedsakelig profesjonelle som var positive til bruk av åte. De påpekte at det ikke er noen etisk forskjell på hva slags type åte man legger ut; om det er epler, kjøtt eller fuglefrø, og argumenterte for at så lenge dyret kommer av fri vilje er åte etisk forsvarlig.

”Jeg tenker at så lenge... hvis du legger ut et åte, enten om det er en meisebolle eller et kjøttstykke til ørn eller jerv... så lenge det dyret kommer av egen fri vilje så syns jeg det er helt alright”.

(Informant 7, profesjonell)

De argumenterte for at åte gir fordeler som at man kommer nærmere dyrelivet og på den måten kan dokumentere det ville. Slik kan publikum få innsikt i dyrenes liv, og få større aksept for dem. Dette gjaldt spesielt rovdyr. Samtidig påpekte at den faste åteplassen til Rautiainens i Finland kan føre til større aksept for rovdyr, og at disse åteplassene derfor er etisk forsvarlig. Et par fortalte at å oppleve bjørn for første gang er en stor opplevelse for mange og at flere drar derfra som representanter for rovdyrene. De mente derfor at slike åteplasser kan bidra til å formidle informasjon om artene og bidra til å verne dem.

”Ja jeg har brukt åte mange ganger jeg. Jeg syns det er helt greit egentlig. Ellers ville det jo blitt mye vanskeligere å komme inn på dyrelivet. Hvis man ikke hadde lokket dem til seg på en eller annen måte (...) For meg, at dyret kommer på et utlagt åte, det har jeg i utgangspunktet ikke noe skrupler ved”.

(Informant 5, profesjonell)

”Men hvem skal fortelle om grevlingens hemmelige liv hvis ikke jeg gjør det”.

(Informant 8, profesjonell)

Det var derimot flertallet av de ivrige amatørerne som så noe uetisk med å bruke åte, og disse brukte stort sett ikke åte selv. Kun én av de ivrige amatørerne ga uttrykk for å være positiv til åte og brukte det selv ved enkelte anledninger. De som var skeptiske argumenterte for at åte gir en feil fremstilling av dyrene fordi de ikke opptrer naturlig, og de faste åteplassene i Finland

ble spesielt brukt som eksempel for å illustrere dette. Et par av de ivrige amatørerne uttrykte at de overhodet ikke kunne tenke seg å dra på fototur til Finland fordi situasjonen er manipulert og dyrene ikke opptrer naturlig.

”Den kan jo gjøre det. Men du har jo fremprovosert en situasjon som ikke ville vært der. Og da har du manipulert situasjonen, og da er det jo egentlig sånn informasjon du bør oppgi”.

(Informant 3, ivrig amatør)

”Men jeg mener jo at det er feil å fremstille dyr ved bruk av åte. Det blir fort en feil fremstilling i form av at de ikke opptrer naturlig (...)”

”Fisk i trær var jo også noen som brukte et eksempel om”.

(Intervjuer)

”Ja det har jeg og hørt om. At dem skal få dyr som hopper under ja, alt sånn merkelige situasjoner som absolutt ikke er reelle da for dyret... eller naturlig”.

(Informant 4, ivrig amatør)

Det virket som om det var selve fremprovoseringen av unaturlig oppførsel og atferd som var hovedproblemet ved bruk av åte. At en bjørn står på to bein og slikker på en trestamme er fremprovosert og anses derfor som etisk uforsvarlig fordi bjørnens atferd ikke lenger er naturlig. Etikken om bruk av kork i fisk for å lokke til seg og fotograferer rovfugl ble også diskutert av et par. Det var hovedsakelig én av de ivrige amatørerne som var skeptisk til denne metoden og anså den som etisk uforsvarlig. Vedkommende anså dette som metode som muligens kunne ha negativ påvirkning på fuglene ved at de eller ungene deres kunne komme til å spise korken.

”Ørna tar jo med seg fisken, og reira til ørna blir jo fulle av kork etter hvert. Og om ørneungene da spiser den korken eller, det vet jeg jo ikke. Men jeg har hvert fall hørt om sånne tilfeller hvor det skjer. Og det vil jo da påvirke veldig mye til de ørnefamiliene som får fullt av kork”.

(Informant 4, ivrig amatør)

Å bruke mus på fiskestang for å lokke til seg ugle ble omtalt som en akseptert metode blant de profesjonelle i naturfotomiljøet og ansett som etisk forsvarlig, da de mente den ikke førte til noen form for skade eller forstyrrelse. Et par av de profesjonelle hadde også blitt ufrivillig utsatt for levende åte i utlandet og uttrykte at dette ikke var etisk forsvarlig. De mente det var dyreplasseri mot selve åtet som ble brukt, og selv om det ikke er selve åtet som var gjenstand for fotografiet, mente de at dette var en feil måte å oppnå gode bilder på.

”Men jeg har opplevd når jeg fotograferte den snøugla i Canada, så var jeg i en situasjon som var etisk veldig vanskelig. Fordi han kanadiske guiden han hadde med seg en boks med levende mus, og når ugla satt på 500 meters hold så tok han kassa ned på snøen. Og bruk av levende åte syns jeg ikke er kult. Det syns jeg er uetisk”.

(Informant 7, profesjonell)

Kunnskap ble ved flere anledninger trukket frem som nødvendig for å kunne bruke åte etisk forsvarlig. De understreket at det er viktig å ha kunnskap om artene man skal lokke til seg og hva slags åte man skal bruke, og at man generelt skal gå varsomt frem når man driver åtefotografering. Å bruke tid ved åteplassen slik at dyrene unngår å bli stresset av nærvær av mennesker ble også vektlagt. Dette var også viktig for å oppnå gode bilder og situasjoner.

”Jeg vil ha best mulig resultat og da må jeg tilnærme meg på best mulig måte, fôre på best mulig måte, vite hva de spiser, hvorfor de spiser, når de spiser, hva de ikke spiser, hvilke arter som du kan få”.

(Informant 8, profesjonell)

Ifølge de ivrige amatørerne er det de profesjonelle som anses å ha mest kunnskap om hvordan man bruker åte. Det er derfor mer etisk forsvarlig at de bruker åte fremfor ivrige amatører eller amatører. De fleste ivrige amatørerne mente at de profesjonelle generelt opptre i tråd med den overordnede etikken om hvordan man skal oppføre seg i naturen, og at de setter naturen i første rekke fordi de er glad i den og ønsker å verne den.

Lyd

De fleste anså lyd som en akseptert metode, og få så noe etisk uforsvarlig ved den om den ble utført riktig. Samtlige som omtalte denne metoden understreket viktigheten av å ha kunnskap om hvordan den skal utføres riktig. Det ble spesielt lagt vekt på at man ikke skal stresse eller

forvirre fuglene og forsøke å unngå å fremprovosere unaturlig oppførsel. Etikken handlet hovedsakelig om å unngå å påvirke dem i for stor grad.

”Jeg skjønner at disse dyra blir veldig stressa da. Du kan tenke deg at når altså, de tror det er en annen hann som er der, og de kommer jo og skal jage han bort. Og finner han ikke. Og blir egentlig kjempe stressa. Så det er jo noe man skal være veldig forsiktig med. For de er jo i en periode hvor dem ikke skal bruke energi på sånne ting. De skal synge for å lokke til seg en eller annen partner og gjøre seg interessant. Men han trenger ikke den ekstra kampen, med en kassettpiller”.

(Informant 9, profesjonell)

Det er avgjørende at man har kunnskap om hvor lenge man kan spille lyd, hvilke arter som tåler hva og i hvilke perioder av året man bør spille av lyd for at metoden skal anses etisk forsvarlig og riktig utført.

Skremme

Å skremme dyr for å ta gode bilder var en metode vi ofte nevnte for fotografene for å undersøke deres mening. Samtlige ga uttrykk for at det var svært uetisk å bevisst skremme dyrene for å ta gode bilder.

”Vi er kjempe nervøse for å gjøre noe med disse dyrene, for å skremme dem og sånn”.

(Informant 1, profesjonell)

”Det er jo ikke akkurat noe særlig pent gjort da. At man skal drive å skremme dem. Sånn i utgangspunktet så syns jeg ikke det er noe alright. Men det er klart at hvis du sniker deg innpå en gåseflokk på et jorde så er det bare et tidsspørsmål før dem flyr opp. Da har man jo på en måte skremt dem. Men hvis du står å skriker og hyler for å skremme dem med vilje så er det litt annerledes enn hvis du sniker deg innpå. Selv om det er stor sjanse for at dem flyr opp”.

(Informant 5, profesjonell)

Det var åpenbart at å skremme ikke var særlig utbredt blant naturfotografer. Å skremme ubevisst ble ikke ansett som særlig problematisk, da dyrene i slike situasjoner kun følger deres

naturlige skyhetsinstinkter overfor mennesker. Fotografene prøvde likevel stort sett å unngå å skremme, og for å unngå dette brukes kamuflasje og skjul.

Kamuflasje og skjul

Kamuflasje og skjul ble nevnt som gode metoder å bruke for å unngå å skremme og stresse dyrene unødig, og var ifølge mange de beste og mest etisk forsvarlige metodene å ta bilder på.

”Jeg vil si at det er det mest rette sånn hvis man gjemmer seg, og for eksempel på tiurleik da... så vil jo tiuren ikke visst at du er der...de som gjør det rett da er jo ute i god tid og er der lenge, lenge før tiurleiken starter og på såpass avstand at tiuren ikke blir påvirket. Da vil man jo få noe som er naturlig, hvor dyrene ikke enser menneskene”.

(Informant 4, ivrig amatør)

Jaktteknikker

Jaktteknikker ble også nevnt som en etisk forsvarlig metode å bruke, og sammen med kamuflasje og skjul ble disse metodene ansett som en form for manipulering i felt som påvirker dyrene i liten grad.

Etikken om manipulering i felt ser ut til å handle om hvordan man skal opptre etisk forsvarlig i naturen, og hvordan dyrene blir påvirket av de ulike metodene. At dyr ikke skal bli negativt påvirket eller forstyrret var utvilsomt viktig for alle. De hadde fokus på at fotograferingen skal foregå på naturens og dyrenes premisser, og understreket at dette krever kunnskap. Har man kunnskap og vet hvordan man skal oppføre seg i naturen og rundt dyrene mente de fleste at man unngår å opptre etisk uforsvarlig. Reirfoto var den aktiviteten som de anså som mest uetisk å utføre, men likevel ble det til en viss grad akseptert at profesjonelle drev med dette fordi de hadde kunnskap. Amatører og ivrige amatører er i utgangspunktet ekskludert fra å bedrive denne aktiviteten fordi det er større sannsynlighet for at de vil forstyrre, noe som kom tydelig frem i Trane-saken.

Å kategorisere gruppene i første del la grunnlag for å undersøke hvilke metode de ulike gruppene anså som etisk forsvarlig. Vi så en sammenheng med at de som utfører metodene også er de som anser dem som etisk forsvarlig, og alle understreker at det er viktig å ha kunnskap

om hvordan dem skal utføres. Åte ble omtalt som den mest omdiskutert metoden i naturfotomiljøet og det var ulike meninger blant naturfotografene om den var etisk forsvarlig eller ikke. Etikken om bruk av åte handlet hovedsakelig om å ha kunnskap om hvordan man påvirker dyret man lokker til seg og at dyrene ikke skal endre sitt naturlige atferdsmønster. Profesjonelle var den gruppen som brukte åte mest, og også de som syntes det var en etisk forsvarlig metode. Argumentet for dette var at de har kunnskap og vet hvordan de skal utføre metoden riktig. Videre påpekte de at de gir andre muligheten til å ta del i dyrenes liv og på den måten øke kunnskapsnivået og bidra til naturvern. Flere av de ivrige amatørerne var skeptiske fordi de mente at åte kan fremprovosere unaturlig oppførsel og endre dyrenes atferd. Spesielt på den faste åteplassen i Finland var de fleste ivrige amatørerne bekymret for at bjørnene blir tilvent og habituerte, og mister sine naturlige atferdsmønstre og instinkter. De ivrige amatørerne påpekte at de profesjonelle er avhengige av ta spektakulære bilder, og at de derfor bruker enkelte metoder som i utgangspunktet er ansett som etisk uforsvarlige i naturfotomiljøet. Basert på dette kan vi se at det eksisterer en dobbeltstandard som sier at ulike normer gjelder for de ulike gruppene; profesjonelle kan bruke åte uten at de blir sett på som etisk uforsvarlige, mens andre, spesielt amatører ikke kan det. Naturfotografene mente at amatørfotografer var uvitende og hadde minst kunnskap og erfaring, og var derfor den gruppen som mest sannsynlig ville forstyrre og dermed opptre etisk uforsvarlig.

Når det kommer til de andre metodene var det enighet blant gruppene om hva som anses som etisk forsvarlig og ikke. Lyd kan fremprovosere en oppførsel hos fuglene som kan føre til at de bruker tid og energi på å forsvare sitt territoriet, men de var enige at lyd var etisk forsvarlig så lenge man spilte av lyd på riktig tid av året og ikke for lenge av gangen. Enkelte la også vekt på at man ikke skulle fremprovosere alt for unaturlig oppførsel hos fuglene, da dette kunne gi en feil fremstilling av artene. Skremming ble ansett som etisk uforsvarlig av samtlige av naturfotografene. Skjul, kamuflasje og jaktteknikker ble ansett som de mest etisk forsvarlige metodene, fordi de i liten grad påvirker dyrene. Naturfotografene legger mye arbeid i å skjule menneskelukt og refleksjoner fra kamerautstyr, og kan ha med seg en ”gåvekkere” slik at dyrene ikke skal merke at de er der. De som så noe uetisk ved manipulering i felt, spesielt åte og lyd, mente at disse metodene endrer dyrenes atferdsmønster og forestillingene om ”det ville”.

4.3 Forestillingene om ”det ville”

Her tar vi for oss naturfotografenes forestillinger om ”det ville”, og om manipulering i felt kan endre disse da det er grep som gjøres for å påvirke dyrenes atferd. ”Det ville” handler hovedsakelig om hvordan naturen og dyrene oppfattes som urørte og upåvirkede.

4.3.1 Grensen for hva som er vilt

Naturfotografenes forestillinger om ”det ville” gjaldt hovedsakelig om rovvilt, og de fleste mente at dyr som skyr mennesker, lever fritt, formerer seg fritt og kommer av fri vilje er ville. Mange av de ivrige amatørerne la spesielt vekt på at dyrene er ville dersom de var upåvirket av menneskelig aktivitet.

”Det er vel dyr som lever i naturen upåvirka av mennesker, som lever fritt og formerer seg fritt”.

(Informant 4, ivrig amatør)

Flere påpekte at tamme dyr og dyr i fangenskap ikke er ville fordi de er tilvent og habituert til mennesker.

”Så dyr på Langedrag, vil du anse de som ville?”

(Intervjuer)

”Nei det er dyr i fangenskap”.

”Selv om de er ville dyr i fangenskap?”

(Intervjuer)

”De er jo i utgangspunktet ville, men de er jo totalt habituert”.

(informant 5, profesjonell)

Her har de en klar grense for hva som oppfattes som vilt. Det ble nevnt at bilder av tamme dyr ikke har høy status i naturfotomiljøet fordi dyrene ikke oppfyller kravet om villhet, og det er heller ikke mulig å stille med slike bilder i de fleste naturfotokonkurranser. Derimot drar flere i naturfotomiljøet til Langedrag for å øve seg på å fotografere ulv og gaupe fordi dyrene der er tilvendte og habituerte, noe som gjør dem enklere å fotografere. Flere av de profesjonelle sa at dette er vanlig praksis, men at bildene ikke kan brukes som naturfoto. Hvis slike bilder skal

publiseres forklarte de at det er en uskreven norm i naturfotomiljøet at bilder av tamme dyr og dyr i fangenskap skal markeres med en "K" for kontrollerte forhold.

"Dyreparker og parker i det hele tatt er jo tabu for alle naturfotografer. Det er ingen som tør å legge ut bilder med mindre dem skriver det veldig tydelig da. Men det skjer nesten aldri at man legger ut parkbilder. Så dyr i fangenskap det er utelukket. Helt!".

(Informant 6, ivrig amatør)

"Det er ikke juks å ta bilder på Langedrag, men det er juks hvis du ikke sier det tatt derfra".

(Informant 8, profesjonell)

Hvis man legger ut parkbilder uten å opplyse om det kan fotografen bli anklaget for juks og miste anerkjennelse. Mange av naturfotografene nevnte historien om Fjeldstad i forbindelse med ville og tamme dyr. Naturfotografenes store inspirasjonskilde og forbilde, Sverre M. Fjeldstad ble på 1990-tallet anklaget for å ta bilde av tam bjørn i en bjørnepark i Sverige og utgi det for å være vill bjørn i Trysil (Løberg 2011). Selv har han aldri innrømmet dette, men hans rykte og troverdighet som naturfotograf ble sterkt svekket etter denne hendelsen (Løberg 2011).

"Og han gikk jo ut og sa i VG at han hadde fotografert i vill tilstand, og det var jo liksom litt bragd den gangen. (...) Alle ville jo si det at Fjeldstad har hatt stor betydning for dem, for deres naturinteresse, for vår naturinteresse. Også viste det seg at han sitter å juger på tv. Da ble det jo heksejakt da".

(Informant 1, profesjonell)

"Sverre M. Fjeldstad fikk jo på pukkelen så det holdt fordi han hadde tatt bilde under kontrollerte forhold, som det heter, og ikke oppgitt at det var det. Så ble han vingeklippet som naturfotograf, selv om han er inspiratoren til alle de norske naturfolka som rusler rundt i dag".

(Informant 3, ivrig amatør)

Dette eksempelet illustrerer hvordan det å publisere bilder av tamme dyr under kontrollerte forhold kan påvirke naturfotografens rykte og troverdighet på lik linje som det å manipulere bilder slik Hellesø gjorde. Et annet eksempel som også ofte ble trukket frem i sammenheng med ville og tamme dyr var spanjolen Jose Luis Rodriguez, som vant tittelen *Wildlife Photographer of The Year* i BBCs naturfotokonkurranse i 2009 for sitt bilde av en ulv som hopper over et gjerde. Han ble i ettertid diskvalifisert og fratatt prisen fordi det viste seg at han hadde stilt i konkurransen med bilde av en tam ulv. Ifølge Natur&Foto (2010) mistet han all heder og ære, og kan aldri stille i denne konkurransen igjen. I følge naturfotografene ses slike bilder på som juks, da bildet ikke representerer den ekte og ville naturen. På den måten bryter slike bilder med forestillingene om ”det ville”.

Det var derimot uklart om det å manipulere i felt også kunne bryte med forestillingene om ”det ville” på lik linje med bilder av tamme dyr. Ifølge flere av de ivrige amatørerne er åte den metoden som påvirker dyrene mest, og kan svekke budskapet om en urørt og upåvirket natur. Flere var av den oppfatning at ville dyr blir habituert ved at de eksponeres for mennesker, og at dette fører til at de oppfattes som mindre ville.

”Jo, at jeg synes ikke det er vilt, altså, sånn åte fotografering. Jeg synes det blir feil fremstilling. (...) Og så er det jo at de blir vandt til folk, og at dem kanskje ikke er redde for folk som dem har et naturlig instinkt for. Og at dem blir stressa og oppfører seg annerledes på grunn av det”.

(Informant 4, ivrig amatør)

”Det er nettopp det ville som jeg tror kan gå litt tapt da når det blir så lett, og det blir så alminnelig. Også så kontrollert av oss mennesker. Plutselig blir de villeste dyrene også bare noe vi leker med og har full kontroll på. Da mener jeg det ville blir borte”.

(Informant 2, ivrig amatør)

Én av de ivrige amatørerne ga uttrykk for at rovdyr mister sin villhet dersom den kommer tilbake til samme åteplass gjentatte ganger, og bjørn på åteplassen i Finland ble brukt for å illustrere denne oppfatningen. Vedkommende anså dem likevel ikke som tamme da de fortsatt ville ha utvist aggresjon overfor mennesker om de kom for nærme.

”For hvis du går bort til en av de bjørnene i Finland og prøver å ta fra dem åtet, så får du pryl ikke sant. Så sann sett er de fortsatt ville. Men hvis det er de samme bjørnen som kommer tilbake gang etter gang, så er de ikke ville lenger”.

(Informant 3, ivrig amatør)

En annen ivrig amatør mente at dyr generelt er mindre ville dersom de blir forutsigbare og enkle å ta bilde av. Vedkommende påpekte flere ganger at det ikke skal være lett å ta bilde av ville dyr, og at åte og annen tilrettelegging ødelegger noe av spenningen.

”Og her er det plutselig så tilrettelagt at det er helt forutsigbart. Hvor blir det av spenningen og mystikken kan man si da, som naturen og disse dyrene har. (...) Det er jo nesten som at kua begynner å raute i fjøset når den skal ha mat eller skal melkes. Like rutinemessig så kommer tilsynelatende disse ulvene og bjørnene på åtene i Finland. Nei det er ikke mye vilt!”.

(Informant 2, ivrig amatør)

En tredje ivrig amatør var av den oppfatning at bjørn på åteplassen i Finland fortsatt ble oppfattet som vill, men mente selv at atferdsmønsteret deres er endret fordi de opptrer unaturlig; som for eksempel når de står på to bein og slikker honning fra en trestamme.

”For eksempel når en ser på bjørnebilder fra Finland som har floret ganske mange år, så er det jo bilder hvor bjørn står å slikker på furu eller gnir ryggen til furu som er innsmurt i honning. Og det er jo ikke sann bjørn opptrer i det naturlige da. Så det synes jeg blir feil”.

(Informant 4, ivrig amatør)

Oppfatningene som var å finne blant de ivrige amatørerne var ikke å finne hos de fleste profesjonelle, da de mente at dyrene fortsatt er like ville fordi de kommer til åtet av fri vilje. Selv om situasjonen er manipulert har ikke dette noen innvirkning på deres forestilling om dyrenes villhet.

”Så lenge dyret kommer av egen fri vilje så mener jeg at det fortsatt representerer det ville”.

(Informant 7, profesjonell)

Selv om de profesjonelle mente at dyr på åte fortsatt er like ville, så de likevel argumentet med at dyr på faste åteplasser blir tilvent og habituert.

”De lukter at vi er der. På det ene stedet så ser dem at vi setter oss til. De er ikke redde, de er tilvent. Så de er habituert da til at det sitter mennesker der”.

(Informant 1, profesjonell)

”Ja, de endrer vanene sine i den forstand at de holder seg rundt foringsplassene fordi de vet at det kommer mat. De bjørnene som er der, de er veldig tilvent. Det er litt skummelt”.

(Informant 7, profesjonell)

Den samme profesjonelle naturfotografen som i siste sitat over uttrykte bekymring for de faste åteplassene, da vedkommende mente de kan føre til konflikt mellom menneske og bjørn dersom man plutselig kommer for nærme bjørnene.

”Ja, de endrer vanene sine i den forstand at de holder seg rundt foringsplassene fordi de vet at det kommer mat. De bjørnene som er der, de er veldig tilvent. Det er litt skummelt. For de har blitt så menneskevant at når du går til og fra kamuflasjen så kan de stå veldig nære. Så plutselig en dag så har noen kommet for nær uten å vite det og da kan det skje en ulykke altså. Det er skummelt”.

(Informant 7, profesjonell)

Stort sett virket de profesjonelle mer opptatt av hvordan selve bildet representerte ville dyr. Denne tankegangen forklarer også Suonpää (2000) i sin artikkel, hvor han legger frem naturfotografers oppfatning om at bildene som tas ved åteplassene i Finland ikke nødvendigvis svekker forestillingene om ”det ville”, så lenge synlige spor etter menneskelig aktivitet ikke er tilstede i selve bildet. Dette kom også til uttrykk i en av de profesjonelles beskrivelse av hvordan de nøye planlegger området der de fotografer, og sørger for at det skal se naturlig ut uten spor av menneskelig aktivitet. Den profesjonelle fotografen har flere ganger vært med på å arrangerer fototurer til slike åteplasser.

”Nei, altså de foringsplassene som Lassi Rautiainen har opparbeida nå, de er jo valgt fordi det er billedskjønne. Så det er fint der. Det er en fin myr. Og på vei ut til myra så

går vi en lang runde rundt med åte så man ikke ser fotsporene og blodfotsporene ut. Det er mye som blir borte uansett, men estetisk så skal det se ut som et land... et naturlig habitat for dem”.

(Informant 8, profesjonell)

Spesielt én ivrige amatør et ønske om mer fokus på å ta bilde av dyrene i sitt naturlige habitat uten menneskelig påvirkning, selv om det ikke nødvendigvis gir spektakulære bilder. Vedkommende brukte det å lokke frem fugl med lyd som et eksempel på dette. Fugler som i utgangspunktet holder til i busker blir feil fremstilt om de lokkes frem med lyd til å sitte ytterst på en grein. Fuglens opptreden er derfor unaturlig og fremprovosert av menneskelig aktivitet, og den ivrige amatørten mente dette svekker forestillingene om ”det ville” fordi man ikke får riktig inntrykk av fuglens atferd og habitat.

Her ser vi en forskjell mellom de to gruppene om hvordan de mener at åte kan endre forestillingene om hva som er vilt. De ivrige amatørerne mener åte, spesielt åteplassen i Finland gjør at dyrene oppleves som mindre ville fordi de habitueres og blir forutsigbare, mens de profesjonelle ikke oppfattet habituering som et problem.

4.3.2 ”Det villes” status og verdi

Om dyrene blir ansett som mindre ville kan også knyttes til naturfotoets status og verdi, da noen av fotografene mente at enkelte type bilder har høyere status enn andre i naturfotomiljøet. Selv om det er populært å reise på fototur til Finland, uttrykte flere av naturfotografene at disse bildene ikke har særlig høy status i naturfotomiljøet lenger.

”Bildene gir en veldig stor wow-faktor til folk som ikke tenker over at det er veldig sann tilrettelagt eller at dyrene endrer adferd og ja. At det er veldig påvirka av den kommersielle naturfototurismen”.

(Informant 4, ivrig amatør)

Om situasjonen er tilrettelagt er ikke alltid er synlig for utenforstående, men kan mer synlig for fotografer i naturfotomiljøet. Dette kom til uttrykk under Naturfotofestivalen som vi deltok på

i mars 2016, hvor et bjørnebilde ble vurdert av et dommerpanel. Den ene dommeren utbrøt umiddelbart ”Er dette bildet tatt på åteplass i Finland?!” og uttrykte tydelig hvor lei han var av å se de samme bildene av bjørn på myra. Denne holdningen var også tilstede blant flere av naturfotografene vi intervjuet. De påpekte at bjørnebildene som tas ved denne åteplassen er uinteressante og at folk er lei av å se de samme type bildene, og mente at markedet for disse bildene er mettet.

”Fotografisk synes jeg det er totalt uinteressant”.

(Informant 9, profesjonell)

”Så er det jo og det med at man har sett veldig veldig mange bilder av bjørn i Finland, og at folk er litt lei av det og heller at man vil tilbake til det som ikke er tilrettelagt da. Sånn rent visuelt, og da er det jo mange profesjonelle som ønsker det”.

(Informant 4, ivrig amatør)

Det siste sitatet over tyder på at det har høyere status og verdi å fotografere ville dyr med fravær av manipulasjon i felt, enn å fotografere det tilrettelagte og kontrollerte. Det kom også til uttrykk gjennom en at en profesjonell uttalte at å fotografere en vill bjørn i fjellheimen i Norge har høyere status enn å fotografere bjørn på åteplass i Finland.

”Men det er klart, får du fotografert en bjørn i fjellheimen i Norge med Rondane bak , så er det klart da er det høy status i forhold til den bjørnen i Finland nå”.

(Informant 5, profesjonell)

”Men jeg tenker at det har en verdi at man fremstiller artene sånn som de lever”.

(Informant 3, ivrig amatør)

Én av de ivrige amatørerne mente at bilder tatt ved hjelp av manipulering i felt burde markeres på lik linje med bilder som er tatt av tamme dyr under kontrollerte forhold. På den måten kan man skape et nytt marked for naturfotografer som tar bilder uten å manipulere ved hjelp av manipulering i felt.

”Men jeg mener at vi bør innføre et system hvor det er oppgitt at disse dyrene er tatt på åteplass. (...) Jeg synes det, rett og slett. Sånn at hvis jeg går på Langedrag og tar bilde av en gaupe eller en ulv, sier jeg at det er på Langedrag ikke sant. Og det behøver man ikke gjøre hvis man drar på en åteplass i Finland... man bør si at det er på en åteplass i Finland”.

(Informant 3, ivrig amatør)

”Tror du det ville hatt noe å si på verdien av bildene hvis det ble gjort?”.

(Intervjuer)

”Det er klart det. Da vil det igjen skape et marked for at de som tar bilder, som er helt uberørt av menneskelig aktivitet og planlegging, da vil jo det henge mye høyere enn åteplassbilder”.

(Informant 3, ivrig amatør)

Å markere og opplyse om at bildene er tatt på åte, eller ved åteplass kan føre til at bildene får en lavere verdi. Det kom av at en slik markering vil føre til at publikum får innsyn i at bildene er tatt ved hjelp av manipulering i felt, noe som kan svekke budskapet om en vill, ekte og urørt natur. Vedkommende mente at dette kan ha påvirkning på verneverdien av bildet fordi menigmann er opptatt av å verne ekte og vill natur.

”Folks ønske om å bevare opprinnelig ekte vill natur er sterkere enn natur som på en måte er veldig prega av menneske. Så derfor er jeg litt bekymra for at hvis det der med åteplasser og manipulering, som dere kaller det, ute i naturen, for det endrer dyrs adferd og så videre. At det vil føre til at verdien av budskapet i naturfotografiet blir svekka. Det er ikke bra”.

(Informant 3, ivrig amatør)

Vi så et klart skille mellom hva naturfotografene anså som ville og tamme dyr. De fleste mente at dyr var ville så lenge de levde fritt, men flere av de ivrige amatørerne la inn et forbehold om fravær av menneskelig påvirkning. Tamme dyr i park ble ikke ansett som ville fordi de var tilvente og habituerte. På en side mente de ivrige amatørerne at manipulering i felt kunne endre forestillingene om ”det ville” og svekke dem, og dette gjald spesielt på de faste åteplassene i

Finland. Her var de av den oppfatning at dyrene hadde endret atferdsmønster og blitt habituert slik at de ikke lenger skydde mennesker. På en annen side mente enkelte av de at dem fortsatt var ville og at det ble feil å sammenligne dem med tamme dyr i dyrepark. De profesjonelle anså dyrene på åteplassen i Finland som ville uavhengig av atferdsendring og habituering fordi de kommer og går til åtet av fri vilje. De profesjonelle var også av den oppfatning at dyrene er habituerte på de faste åteplassene, men de ser ikke noe problem med det i forhold til deres villhet. For dem handlet ”det ville” mer om at spor etter menneskelig aktivitet ikke skulle være synlig i bildet. Det var også klart at det ikke lenger har like høy status å publisere og stille i konkurranser med bilder fra Finland lenger, men det har likevel høyere status enn å publisere bilder av tamme dyr i dyrepark. Ved et par anledninger nevnte de at slike bilder kan brukes i naturvernsammenheng og kampanjer for å bevare rovdyr.

5. Oppsummering og konklusjon

5.1 Naturfotografene

5.1.1 Hva motiverer naturfotografene til å fotograferer?

Naturfotografene er motivert av naturinteresse og naturvern. Lidenskapen og interessen for naturen var grunnen til at de fleste startet med fotografering, og alle anså seg selv som naturvernerne. Basert på deres uttalelser kan de også anses som conservation photographers, fordi deres mål med fotograferingen er å formidle et vernebudskap.

5.1.2 Hvilke metoder er utbredt i naturfotomiljøet og hvem er det som bruker dem?

Naturfotografene fortalte at enkelte av metodene er mer utbredt i naturfotomiljøet enn andre. Ifølge naturfotografene var åte en metode som var utbredt i naturfotomiljøet, men det var ikke alle naturfotografene vi intervjuet som benyttet seg av denne metoden. Ved å undersøke hvem som benyttet seg av de ulike metodene fant vi et skille mellom de ivrige amatørerne og de profesjonelle. Et viktig funn viser at det er de profesjonelle som oftest benytter seg av åte. Naturfotografene forklarte at dette er fordi profesjonelle har mer erfaring og et høyere kunnskapsnivå. De var hovedsakelig av den oppfatning at amatører er den gruppen som ikke bør legge ut åte og drive med åtefotografering. På grunnlag av denne informasjonen observerte vi at det eksisterer dobbeltstandarder der ulike normer gjelder for de ulike gruppene. Av de

andre metodene fant vi ut at skjul var mye brukt av begge gruppene og brukes ofte i kombinasjon med andre metoder. Blant de ivrige amatørerne var kamuflasje, skjul og jaktteknikker mest utbredt.

5.2. Etikk

5.2.1 Hva styrer naturfotografenes fremgangsmåter når de manipulerer i felt?

Etikken styrer hvordan naturfotografene manipulerer i felt og utfører de ulike metodene. Det er klare regler for hva som er lov å gjøre i forbindelse med bildemanipulering, men ingen klare regler for hvordan man skal manipulere i felt. Derimot eksisterer det normer og etiske retningslinjer for hvordan naturfotografene skal opptre i naturen. Disse sier at naturfotografene skal sette naturen i første rekke og ikke forstyrre eller påføre dyr lidelse, og dette er den overordnede etikken. Denne etikken stod sentralt hos alle naturfotografene og la grunnlag for hvilke metoder de utførte og hvordan de utførte dem. Kunnskap hang sammen etikken, og la grunnlag for hvilke metoder det var etisk forsvarlig å utføre. De profesjonelle ble ansett som mer kunnskapsrike enn de andre gruppene, og de ivrige amatørerne anså derfor deres arbeid som mer etisk forsvarlig. Her identifiserte vi også en dobbeltstandard, fordi hva som var etisk forsvarlig varierte for de ulike gruppene. En aktivitet som ble ansett som absolutt etisk uforsvarlig var reirfoto. Derimot kom det frem at profesjonelle naturfotografer hadde "lov" å drive med dette da de hadde den nødvendige kunnskapen for å unngå å forstyrre fuglene.

Naturfotografene anså enkelte metoder som mer etisk forsvarlig enn andre, og å skremme ble ansett som den minst etisk forsvarlige metoden å bruke. Ingen av de vi intervjuet brukte denne metoden selv. Ifølge naturfotografene var skjul, kamuflasje og jaktteknikker de mest etisk forsvarlige metodene å bruke, da de ble ansett å ha liten påvirkning på dyrene. Lyd ble ansett som etisk forsvarlig dersom den ble utført riktig. Vi fant at åte var den mest omdiskuterte metoden blant naturfotografene vi intervjuet. Årsaken til dette er mangel på konkrete regler om hvordan den skal utføres og en usikkerhet om hvordan åte påvirker dyrene. Naturfotografene hadde varierende meninger om åte, og de som brukte denne metoden var hovedsakelig de profesjonelle. Det var også de som syntes den var etisk forsvarlig. De ivrige amatørerne var generelt mer skeptiske, hovedsakelig til faste åteplasser, da de var usikre på hva slags påvirkning åte har på dyrene i det lange løp.

5.3 ”Det ville”

5.3.1 Hva anser naturfotografene som vilt, og endrer manipulering i felt deres forestillinger om ”det ville”?

Naturfotografene skilte tydelig mellom hva de anså som ville og tamme dyr. Dyr som lever fritt, formerer seg fritt og kommer av fri vilje ble omtalt som ville. Enkelte av de ivrige amatørerne la også vekt på fravær av menneskelig påvirkning. Samtlige var klare på at tamme ikke er ville fordi de er tilvent og habituert til mennesker. De ivrige amatørerne mente åte, spesielt åteplassene i Finland kunne svekke forestillingene om ”det ville” fordi de anså dem som unaturlige og habituerte. Enkelte understreket likevel at dyrene i Finland ikke kunne sammenlignes med tamme dyr. Flere av de profesjonelle omtalte også dyrene i Finland som tilvente og habituerte, men mente de fortsatt var like ville fordi de kom til åtet av fri vilje. Et annet funn var at bilder fotografert med fravær av manipulasjon i felt har høyere status og verdi enn de som er tatt med manipulasjon i felt. Bildene hadde derimot høyere status enn bilder av tamme dyr. På bakgrunn av resultatene kan det tyde på at dyrene i Finland oppfattes som på grensen mellom vilt og tamt.

Ut i fra det vi har funnet ut ved hjelp av forskningsspørsmålene kan vi konkludere med at naturfotografene har mange meninger om temaet og at de er klar over problematikken metodene de bruker fører til. Med bakgrunn i deres meninger og koblingen til conservation photography kan det se ut til miljøhensynet står sterkt hos naturfotografene, og vi lurar om dette er noe som gjeldende for naturfotomiljøet generelt.

5.4 Anbefalinger og videre forskning

Selv om naturfotografene jobber etter flere normer og etiske retningslinjer, er det likevel et faktum at naturfotografenes arbeidsteknikker skaper debatt i naturfotomiljøet. På bakgrunn av empirien og de omfattende debattene som foregår på internett ser vi et behov for nedskrevne regler for manipulering i felt. På bakgrunn av dette anbefaler vi å ha en åpen debatt, slik at de som har innvendinger eller spørsmål kan komme med innspill og forslag. Basert på at vi har funnet doble standarder på enkelte områder vil vi også foreslå at det burde tas hensyn til gruppene av naturfotografer i et slikt regelverk. Å ha egne sett med regler som ulike grupper må forholde seg til kan være en løsning for å unngå at naturfotografer benytter seg av metoder de ikke har kunnskap til å utføre. Slik kan en også oppnå et tydeligere skille mellom det å drive med naturfotografering som rekreasjon eller yrke. Norske Naturfotografer kan kanskje være et

viktig organ i denne sammenheng på samme måte som da de tok tak i problemet med juks og uærlige bilder i 1976. Foreningen er viktig for mange naturfotografer, og deres vedtekter følges av både medlemmer og ikke-medlemmer. Foreningen uttaler seg også ofte generelt om saker og hendelser, samt at de oppfordrer alle naturfotografer til å opptre som gode forbilder.

Denne masteroppgaven bidrar med informasjon til fagfeltet om norske naturfotografers arbeidsteknikker og vi håper den inspirerer til videre forskning.

6. Referanser

- Ahlsten, Ø. B. (2015). *Fotografi*. Store Norske Leksikon Tilgjengelig fra: <https://snl.no/fotografi> (lest 07.05.2016).
- Andersen, Ø. (2009). La ut kadavre for å ta dyrebilder. *Dagbladet*
- Andresen, G. (2015). *Digitalkamera*. Store Norske Leksikon: Store Norske Leksikon. Tilgjengelig fra: <https://snl.no/digitalkamera> (lest 07.05.2016).
- Berntsen, O. S. (2010). *Sverre M Fjelstad*. Store Norske Leksikon: Store Norske Leksikon. Tilgjengelig fra: https://nbl.snl.no/Sverre_M_Fjelstad (lest 07.05.2016).
- Biofoto. (2007). *Vedtekter*. biofoto.no. Tilgjengelig fra: <http://biofoto.no/om-oss/foreningens-vedtekter/>.
- Brower, M. (2011). *Developing animals: wildlife and early American photography*: U of Minnesota Press.
- Bye, F. N. & Sandvik, J. (1995). *Tranebestandens utvikling og status i Norge*: Norsk Ornitologisk Forening.
- Cosgrove, B. (2014). The Leopard and the Baboon: Anatomy of a Classic (Staged) Photo. *Time*.
- Cox, A. M. & Blake, M. K. (2011). *Information and food blogging as serious leisure*. Aslib proceedings: Emerald Group Publishing Limited. 204-220 s.
- Cronon, W. (1996). The trouble with wilderness: or, getting back to the wrong nature. *Environmental History*, 1 (1): 7-28.
- Dale, B. (2014). Bortkastet blikk mot øst? *Våganavisa*.
- Dybvik, L. A. (2015). Hvorfor? *Naturfotografe* (2).
- Dyrevelferdsloven. (2009). *Lov om dyrevelferd LOV-2009-06-19-97 Kapittel 1 §14d*. Lovdata Tilgjengelig fra: <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:6JZCLY2Ltw8J:https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2009-06-19-97+&cd=3&hl=no&ct=clnk&gl=no&client=safari> (lest 02.05.2016).
- Eide, T. & Aadland, E. (2008). Etikkhåndboka: for kommunenes helse-og omsorgstjenester.
- Foto.no. (2008). *Forum - Hva vil vi egentlig med naturfoto?* Foto.no. Tilgjengelig fra: <https://foto.no/f/382228> (lest 08.05.2016).
- Foto.no. (2009). *Forum - Hva gjør man ikke for å ta fine bilder?* Foto.no. Tilgjengelig fra: <https://foto.no/f/384360> (lest 08.05.2016).

- Foto.no. (2010a). *Forum - Fratatt seieren*. Foto.no. Tilgjengelig fra: <https://foto.no/f/456090> (lest 08.05.2016).
- Foto.no. (2010b). *Forum - Utlegging av åte*. Foto.no. Tilgjengelig fra: <https://foto.no/f/462129> (lest 08.05.2016).
- Foto.no. (2011). *Forum - Årets nordiske naturfotograf*. Foto.no. Tilgjengelig fra: <https://foto.no/cgi-bin/diskusjon/lesTraadHier.cgi?id=534166> (lest 08.05.2016).
- Fotojakta. (2015). *Deltaker – vær obs*. Tilgjengelig fra: <https://fotojakta.wordpress.com/deltaker-vaer-obs/>.
- Fotomagasinet Kontrast. (2014). Mediainformation. *Fotomagasinet Kontrast*.
- Fylkesmannen. (2012). *Rovvilt*. fylkesmannen.no. Tilgjengelig fra: <https://www.fylkesmannen.no/Miljo-og-klima/Rovvilt/>.
- Gray, R. M., Vaughan, M. R. & McMullin, S. L. (2004). Feeding wild American black bears in Virginia: a survey of Virginia bear hunters, 1998-99. *Ursus*, 15 (2): 188-196.
- Gundersen, V. (2011). Landskapet som felles arena for fotografi og økologi: Utviklingstrekk med eksempler fra Norge og det vestlige USA: Norsk Institutt for Naturforskning. 37 s.
- Halvorsen, O. J. (2015). Ville tilstander: En glanset virkelighet på den ene siden, den ekte villmarken på den andre. Naturfotografene er så dyktige at det er blitt et problem. *. Dagens Næringsliv*.
- Haverkamp, F. E. (2015). *J. C. Dahl*. Store Norske Leksikon Store Norske Leksikon Tilgjengelig fra: https://snl.no/J._C._Dahl (lest 07.05.2016).
- Hermansen, P. (2016a). *Historien om det norske naturfotografiet og menneskene bak; Hva skiller mennesket fra alle andre levende skapninger? Vi er de eneste som fotograferer våre omgivelser*. <http://harvest.as/artikkel/norsk-naturfotohistorie> (lest 04.05.2016).
- Hermansen, P. (2016b). *Norsk naturfotografi - i et historisk perspektiv*.
- Herrero, S., Smith, T., DeBruyn, T. D., Gunther, K. & Matt, C. A. (2005). From the field: brown bear habituation to people—safety, risks, and benefits. *Wildlife Society Bulletin*, 33 (1): 362-373.
- Johansson, M. & Støen, O.-G. (2014). Rapport fra prosjektet: Brown bear behavior and human perceptions. *Det skandinaviske bjørneprosjektet*.
- Jones, I. & Symon, G. (2001). Lifelong learning as serious leisure: policy, practice and potential. *Leisure studies*, 20 (4): 269-283.

- Kaltenborn, B. P. & Vorkinn, M. (1993). *Vårt friluftsliv : aktiviteter, miljøkrav og forvaltningsbehov*. NINA temahefte (trykt utg.), b. 3. Lillehammer: Norsk institutt for naturforskning.
- Kavcic, I., Adamic, M., Kaczensky, P., Krofel, M., Kobal, M. & Jerina, K. (2015). Fast food bears: brown bear diet in a human-dominated landscape with intensive supplemental feeding. *Wildlife Biology*, 21 (1): 1-8.
- Kojola, I. & Heikkinen, S. (2012). Problem brown bears *Ursus arctos* in Finland in relation to bear feeding for tourism purposes and the density of bears and humans. *Wildlife Biology*, 18 (3): 258-263.
- Kristiansen, A. (2005). Etiske retningslinjer i profesjonelle veiledningsforhold. *Norsk pedagogisk Tidsskrift*, 3: 221-230.
- Landsem, B. O. (2012). *Informasjon om åtefotografering og drift av fotoskjul* 2015.
- Loga, J. (2010). Livskvalitet Betydning av kultur og frivillighet for helse, trivsel og lykke. En kunnskapsoversikt.
- Løberg, M. M. (2011). Jukse-makerne. *Fotografi*.
- Madsen, H. (2009). *Åtefotografering og etikk*.
<http://www.naturformidling.com/?tag=naturfotografering>.
- Mattilsynet. (2012). *Kan man bruke animalske biprodukter som åte i forbindelse med fotosafari?* Tilgjengelig fra:
http://www.mattilsynet.no/fisk_og_akvakultur/animalske_biprodukter/kan_man_bruk_e_animalske_biprodukter_som_aate_i_forbindelse_med_fotosafari.4233 (lest 20.04.2016).
- Miljøverndepartementet. (2009-2010). *Prop. 75 L. Endringer i naturmangfoldloven, viltloven mv. (nødverge, bruk av åte)*. Miljøverndepartementet. Regjeringen.no.
- Mittermeier, C. (2005). Conservation Photography. *Journal of Wilderness*, 11 (1): 8.
- Natur&Foto. (2010). *BBC-vinner diskvalifisert*. Tilgjengelig fra:
<http://naturogfoto.blogspot.no/2010/01/bbc-vinner-diskvalifisert.html> (lest 08.03.2016).
- Natur&Foto. (2016). *Regler for deltagelse i Nordic Nature Photo Contest - 2016*. Tilgjengelig fra: <http://www.nnpc.no/no/108-generelt/regler>.
- Naturfotografene GLT. (2015). *Vedtekter Naturfotografene GLT*. Naturfotografene GLT. Tilgjengelig fra: <http://www.naturfotografeneglt.com/vedtekter/> (lest 28.04.2016).
- Naturmangfoldloven. (2009). *Lov om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven)*. Kapittel III. Artsforvaltning. Lovdata. Tilgjengelig fra:

- <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2009-06-19-100?q=naturmangfoldloven> (lest 08.05.2016).
- Norske Naturfotografer. (2015). Facebook: Styret i Norske Naturfotografer Tilgjengelig fra: https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=1088290994544838&id=106684109372203 (lest 02.05.2016).
- Norske Naturfotografer, N. (2014). *Vedtekter Norske Naturfotografer NN*. Årsmøtevedtak Oslo utg. Norge.
- NRK. (2015). *Naturfotografene*.
- Ntb. (2011). Naturfotograf innrømmer juks. *ABC Nyheter*.
- O'Rourke, E. (2000). The reintroduction and reinterpretation of the wild. *Journal of Agricultural and Environmental Ethics*, 13 (1-2): 145-165.
- Osborne, N. E. (2011). *Witness: Defining Conservation Photography Feature*. <https://vimeo.com/18498629>.
- Pedersen, J.-E. (2009). *Krangling om norsk naturfotografi*. Villmarkshistorier.no.
- Pedersen, J.-E. (2010). *Naturbasert turisme og moralske dilemmaer med åte – fotografering*, 2016, 01.05.2016. <https://villmarkshistorier.no/2010/01/29/naturbasert-turisme-og-moralske-dilemmaer-med-ate-fotografering/>.
- Price, M. (2008). The impact of human disturbance on birds: a selective review. *Aust Zool*, 34: 163-196.
- Ratamäki, O. & Peltola, T. (2015). Drama Over Large Carnivores: Performing Wildlife Tourism in a Controversial Space. *Animals and Tourism: Understanding Diverse Relationships*, 67: 180.
- Ricklund, L. (2003). *Föreställningar om naturfotografen En studie av naturfotografers syn på tendenser och förändringar inom naturfotografen*.
- Skogen, K. (2012). Meninger om merking av store rovdyr. *Norsk institutt for naturforskning*, Rapport 916: 28 s.
- Skogen, K., Kränge, O. & Figari, H. (2013). *Ulvekonflikter: en sosiologisk studie*: Akademika.
- Smøla naturopplevelser. (2013). *Havørnfotografering fra båt; Faktaark for prosjektet «Fugleturisme i Midt- og Øst-Finnmark», et prosjekt i «Naturarven som verdiskaper (M)»*. <http://www.bioforsk.no/ikbViewer/Content/109344/Havorn.pdf>: Bioforsk, Miljødirektoratet.
- Stangeland, T. (2005). *Nasjonalromantikken i Norge 1820 - 1860*. Universitetet i Stavanger Tilgjengelig fra:

http://www1.uis.no/fag/Learningspace_kurs/Guide/Tidslinjer/Kunsthistorie/tekstsider/romantikken/n_romantikken.htm

(lest 07.05.2016).

Stebbins, R. A. (1992). *Amateurs, Professionals and Serious Leisure*. McGill-Queen's University Press, London.

Stebbins, R. A. (1997). Casual leisure: A conceptual statement. *Leisure studies*, 16 (1): 17-25.

Stebbins, R. A. (2009). Leisure and Its Relationship to Library and: Information Science: Bridging the Gap. *Library trends*, 57 (4): 618-631.

Store norske leksikon. (2009). *Dokumentarisk*. Store norske leksikon.

<https://snl.no/dokumentarisk>.

Suonpää, J. (2000). Taming predators through photography. *Visual Studies*, 15 (1): 51-64.

Swenson, J. E. (2000). *Action plan for the conservation of the brown bear in Europe (Ursus arctos)*: Council of Europe.

Swenson, J. E., Støen, O.-G., Zedrosser, A., Kindberg, J., Brunberg, S., Arnemo, J. & Sahlén, V. (2010). Bjørnens status og økologi i Skandinavia. *Skandinaviske bjørneprosjektet Rapport*.

Sylte, T. & Sylte, T. (2011). *Hvor går norsk naturfoto !* terjesylte.blogspot.no.

Thagaard, T. (2013). *Systematikk og innlevelse - En innføring i kvalitativ metode*. 4 utg.: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.

The art career project. (2012). *Take a Walk On the Wildside with a Wildlife Photography Career*. <http://www.theartcareerproject.com/>. Tilgjengelig fra: <http://www.theartcareerproject.com/wildlife-photograph/946/>.

Tjernshaugen, A., Olerud, K. & Brænd, T. J. (2015). *Natur Og Miljøvern*. snl.no. I Store norske leksikon.

Tjora, A. (2015). *Norm*. Store norske leksikon.

Villmarksliv. (2015). *Regler for Villmarkslivs fotojakt/NM i naturfoto 2015*.

<http://www.klikk.no/produktjemmesider/villmarksliv/article291074.ece>: Villmarksliv (lest 06.03.2016).

Wik, S. (2010). *Å påvirke med bilder*. Tilgjengelig fra: <http://www.staffanwidstrand.se/wp-content/uploads/2015/05/Naturfotografen-NorwaySweden-August-2010.pdf> (lest 02.05.2016).

Wilkins, A. S., Wrangham, R. W. & Fitch, W. T. (2014). The “domestication syndrome” in mammals: a unified explanation based on neural crest cell behavior and genetics. *Genetics*, 197 (3): 795-808.

Østlandets Blad. (2014). Et tettpakket fotoprogram. *Østlandets Blad*.

Figurliste

Foto 1: Næss, B. (n.d) Nysgjerrig rødrev

Vedlegg 1: Mail

Hei!

Vi er to studenter i naturforvaltning ved Norges miljø- og biovitenskapelige universitet som skriver masteroppgave for Norsk institutt for naturforskning (NINA) om naturfotografering og synet på ”det ville”. Vi ønsker å intervju naturfotografer om diskusjonen rundt bruk av manipulering i felt for å få best mulig bilder.

I den anledning lurte vi på om du er villig til å stille opp i et intervju. Vi vil gjerne utføre intervjuene så fort som mulig nå i januar, og håper du har mulighet til dette. Intervjuet kan enten gjøres personlig eller gjennom Skype, ut i fra hva som passer best for deg og reiseavstand.

Vedlagt ligger et utfyllende informasjonsskriv fra NINA, og det er bare å ta kontakt hvis du har noen spørsmål. Vi håper å høre fra deg så fort som mulig!

Vennlig hilsen,

Kristine S. Bergseng og Mari F. Grimstad

Vedlegg 2: Introduksjonsbrev

INTRODUKSJONSBREV

Sted: Oslo

Dato: 04.12.2015

VILLE DYR I ET TEKNOLOGISK SAMFUNN - DELPROSJEKT NATURFOTOGRAFI

- Norsk institutt for naturforskning (NINA) er i gang med et forskningsprosjekt som handler om menneskers forhold til ville dyr i et moderne samfunn. Et delprosjekt vil ta for seg naturfotografers syn på hva som er «ekte, ville dyr», og hvordan man ser på manipulering med dyr for å få best mulig bilder. Fokus her er ikke etterbehandling av bilder, men ulike metoder som kan brukes i felt. Med «manipulering» mener vi alle grep som gjøres for å påvirke dyrs atferd. Vi understreker at NINA ikke tar stilling til hva som er rett og galt her. Vi ønsker å få vite mer om de refleksjoner fotografer gjør seg om dette, om det er ulike – kanskje motstridende – syn blant fotografer. Vi ønsker å intervjuer både profesjonelle fotografer og ivrige amatører om dette.

I denne delen av prosjektet deltar mastergradsstudentene Kristine Bergseng og Mari Frydenlund Grimstad fra Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU) i Ås. De vil gjennomføre intervjuene, og skal skrive mastergradsoppgave om temaet. De veiledes av seniorforsker Ketil Skogen på NINA og forsker Ole Gunnar Støen på NMBU. Intervjuene vil også bli brukt i en rapport fra NINA.

For å sikre datakvaliteten ønsker vi å ta opp intervjuene elektronisk. I tråd med norsk personvernlovgivning og alminnelig etiske retningslinjer i forskning vil alle utsagn som refereres i oppgaver og rapporter bli anonymisert. Det skal ikke være mulig for andre enn forskerne å identifisere noen av de som har blitt intervjuet. Unntak kan gjøres hvis informanten tydelig opptre i rollen som representant for en institusjon eller organisasjon. Vedkommende vil da få forhåndsgodkjenne eventuelle sitater.

NINA og NMBU er i fellesskap ansvarlige for at disse retningslinjene følges. Alle har rett til å trekke seg fra prosjektet på et hvilket som helst tidspunkt, også etter at intervjuene er gjennomført.

Med hilsen

Ketil Skogen (sign.)
Prosjektleder

www.nina.no

- et institutt i Miljøalliansen as

NINA hovedkontor
7485 Trondheim
Besøksadresse: Tungasletta 2
7047 Trondheim
Telefon: 73 80 14 00
Telefaks: 73 80 14 01

NINA Oslo
Gaustadalléen 21
0349 Oslo
Telefon: 73 80 14 00
Telefaks: 22 60 04 24

NINA Tromsø
Polarmiljøsentret, 9296 Tromsø
Besøksadresse: Polarmiljøsentret
Hjalmar Johansens gate 14
9007 Tromsø
Telefon: 77 75 04 00
Telefaks: 77 75 04 01

NINA Lillehammer
Fakkeltgården
2624 Lillehammer
Telefon: 73 80 14 00
Telefaks: 61 22 22 15

NINA Ims, Forskningsstasjon
4308 Sandnes
Telefon: 51 67 24 70
Telefaks: 51 67 24 71

Org.nr: NO 950 037 687 MVA

Vedlegg 3: Intervjuguide

Intervjuguide	
Tema	Spørsmål
1. Informasjon	Introduksjon
	Forklare problemstillingen
2. Naturfoto	Hvorfor driver du med naturfoto?
	Anser du deg selv som en ivrig amatør eller profesjonell naturfotograf?
	Hva er en typisk dag i felt for deg?
	Hva slags hjelpemidler og teknikker bruker du i felt?
3. Manipulasjon	Hva anser du som manipulering i felt i forbindelse med naturfoto?
	Hva er din mening om manipulering i felt for å oppnå gode bilder?
	Hva tenker du om fotografer som bruker dette?
	Er dette mye diskutert i naturfotomiljøet?

	Hva slags former for manipulering er akseptert i det profesjonelle naturfotomiljøet?
	Bruker du noen former for manipulering for å ta bilder? I så fall hvilke?
4. "Det ville"	Hvordan definerer du "det ville"? Hva er vilt?
	Mener du at bilder som er tatt ved bruk av manipulering representerer "det ville"? Hvis ja, hvordan? Hvis nei, hvorfor ikke? Har bruken av å te noe å si for verdien på bildene?
	Kan naturfotografier endre oppfattelsen av "det ville"?
	Hvordan oppfatter du på bilder som er tatt i dyreparker, som for eksempel Langedrag og Bjørneparken i Flå?
	Vi har lest mye om at naturfotografer fra Norge drar til Finland på bjørnesafari. Hva er dine meninger rundt bjørnefotografering i Finland på åte? Basert på din oppfatning av "det ville", er dette en riktig representasjon av ville dyr?
5. Etikk	Har du noen etiske retningslinjer når du tar bilder? I så fall hva er de?

	Er det noen retningslinjer det er bred enighet om innenfor det profesjonelle naturfotomiljøet?
Avslutning	Hvordan kan naturfotografier påvirke folks oppfatning og assosiasjoner til naturen? Føler du at bildene dine representerer ”det ville”?

Norges miljø- og biovitenskapelig universitet
Noregs miljø- og biovitenskapelige universitet
Norwegian University of Life Sciences

Postboks 5003
NO-1432 Ås
Norway